

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Petr Valenta

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

**Vybraná témata vyživovací povinnosti
rodičů k dětem z pohledu
osoby oprávněné**

Autor: Petr Valenta

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Datum odevzdání: 5. února 2010

Zadání bakalářské práce

Název práce: Vybraná témata vyživovací povinnosti rodičů k dětem z pohledu osoby oprávněné

Zadání práce: Práce je zaměřena na analýzu vybraných aspektů vyživovací povinnosti rodičů k dětem z pohledu oprávněné osoby a možnosti jejího vymáhání, identifikování stěžejních problémů současné úpravy a za použití komparace i s jinými právními úpravami nabídnutí odpovědí na otázky. Práce bude zaměřena na možnosti vymáhání práva z vyživovací povinnosti oprávněnou osobou.

Jméno studenta: Petr Valenta

Ročník: 2.

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Katedra: Společenských věd FM VŠE

Termín zadání: 31. březen 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma
»VYBRANÁ TÉMATA VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI RODIČŮ K DĚTEM Z POHLEDU
OSOBY OPRÁVNĚNÉ «
jsem vypracoval samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály
uvádím v příloženém seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se
zveřejněním své bakalářské práce,
a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části
databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích
na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, únor 2010

---

podpis studenta

Poděkování

Za cenné rady, náměty a inspiraci bych chtěl poděkovat

doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph.D.

Anotace

Vybraná témata vyživovací povinnosti rodičů k dětem z pohledu osoby oprávněné

Tato bakalářská práce se věnuje analýze vybraných aspektů vyživovací povinnosti rodičů k dětem z pohledu oprávněné osoby a možnosti jejího vymáhání, identifikování stěžejních problémů současné úpravy a za použití komparace i s jinými právními úpravami nabídne odpovědi na otázky. Práce bude zaměřena na možnosti vymáhání práva z vyživovací povinnosti oprávněnou osobou.

únor 2010

Obsah

ÚVOD	1
1 POJEM VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI A VÝŽIVNÉ	2
2 DRUHY VYŽIVOVACÍCH POVINNOSTÍ.....	3
2.1 VYŽIVOVACÍ POVINNOST DĚTÍ K RODIČŮM	3
2.2 VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI OSTATNÍMI PŘÍBUZNÝMI.....	4
2.3 VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI MANŽELY	4
2.4 VÝŽIVNÉ ROZVEDENÉHO MANŽELA	5
2.5 PŘÍSPĚVEK NA VÝŽIVU A ÚHRADU NĚKTERÝCH NÁKLADŮ NEPROVDANÉ MATCE	6
2.6 VYŽIVOVACÍ POVINNOST RODIČŮ K DĚTEM	7
2.6.1 Způsoby plnění vyživovací povinnosti.....	8
2.6.2 Trvání vyživovací povinnosti.....	9
2.6.3 Obnovení vyživovací povinnosti.....	10
2.6.4 Promlčení výživného	10
2.6.5 Soudní řízení ve věcech výživného pro nezletilé a zletilé děti	11
3 ROZSAH A KRITÉRIA VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI RODIČŮ K DĚTEM.....	14
3.1 ODŮVODNĚNÉ POTŘEBY DÍTĚTE	15
3.2 POSUZOVÁNÍ SCHOPNOSTÍ A MOŽNOSTÍ POVINNÉHO.....	17
3.3 PROBLEMATIKA POSUZOVÁNÍ PŘÍJMŮ POVINNÉHO	19
3.3.1 Příjem povinného v zaměstnaneckém poměru	19
3.3.2 Příjem u osob samostatně výdělečně činných	19
3.3.3 Příjem nedostatečný k plnění výživného	21
3.3.4 Existence vlastního majetku povinného.....	22
3.4 ZHODNOCENÍ STÁVAJÍCÍHO STAVU URČUJÍCÍHO VÝŠI VÝŽIVNÉHO.....	22
4 SOCIÁLNÍ SYSTÉM V ČR A JEHO VZTAH K VÝŽIVNÉMU.....	26
4.1 ZÁKON Č. 117/1995 SB., O STÁTNI SOCIÁLNÍ PODPOŘE	26
4.2 ZÁKON Č. 111/2006 SB., O POMOCI V HMOTNÉ NOUZI	27
4.3 ZÁLOHOVÁNÍ VÝŽIVNÉHO V ČESKÉ REPUBLICE.....	29
4.3.1 Charakteristika návrhu zákona o zálohování výživného.....	30
4.3.2 Posouzení navrhovaného zákona o náhradním výživném	31
5 VYMÁHÁNÍ PRÁVA Z VÝŽIVNÉHO	34
5.1 VÝKON ROZHODNUTÍ, EXEKUCE	34
5.1.1 Srážky ze mzdy	38
5.1.2 Rozsah srážek ze mzdy	39
5.1.3 Přednostní pohledávky.....	40
5.1.4 Zastavení výkonu rozhodnutí srážek ze mzdy.....	41
5.1.5 Odklad výkonu srážkami ze mzdy.....	42
5.1.6 Výplata srážek ze mzdy	42
5.2 VYMÁHÁNÍ POHLEDÁVKY DLUŽNÉHO VÝŽIVNÉHO Z CIZINY.....	43
5.3 VYMÁHÁNÍ PRÁVA VÝŽIVNÉHO PODÁNÍM TRESTNÍHO OZNÁMENÍ PRO PODEZŘENÍ Z PŘEČINU ZANEDBÁNÍ POVINNÉ VÝŽIVY DLE § 196 TR. ZÁKONÍKU.....	45
5.3.1 Přečin zanedbání povinné výživy dle ustanovení § 196 tr. zákoníku, jeho znění a srovnání s původní právní úpravou.....	47
5.3.2 Charakteristika přečinu zanedbání povinné výživy.....	49
5.3.3 Postup policejního orgánu při podání oznámení pro neplacení výživného před zahájením trestního stíhání.....	51
5.3.4 Postup policejního orgánu při stanovení výše výživného v souvislosti s neexistencí a existencí rozhodnutí civilního soudu.....	53
5.3.5 Postup orgánů činných v trestním řízení po zahájení trestního stíhání	55
5.3.6 Význam ustanovení § 197 trestního zákoníku „zvláštní ustanovení o účinné lítosti“	56
ZÁVĚR	59
POUŽITÁ LITERATURA.....	62

Úvod

Rodina má své nezastupitelné místo v lidském životě a především má významné místo v systému lidských hodnot. Ochrana rodiny a její podpora by měly být jedním z prioritních zájmů státu. Rodině, a tím i manželství, musí být zajištěna právní ochrana a péče ze strany státních institucí. Měla by směřovat především k sociálně slabším členům rodiny, k dětem. Za rodinu lze považovat i páry, které spolu žijí, aniž by uzavřely sňatek. Uzavření manželství s sebou nese vznik odpovědnosti nejen za sebe, ale i za druhého partnera a zejména za nezletilé dítě. Dospělý jedinec vstupuje do manželství na základě svého vlastního rozhodnutí a dobrovolně. S měnicí se společností dochází i ke změně přístupu k manželství a k uzavírání sňatků. Stoupá počet partnerství, při kterém spolu muž a žena žijí ve volném svazku. Problémy v manželství se stále častěji řeší rozvodem.

Česká republika patří mezi evropské země s největším počtem rozvodů. Stoupá počet neúplných rodin. Ve většině případů zůstává žena s jedním či dvěma dětmi sama. Zvyšuje počet řízení před soudy o péči o nezletilé děti, kterými se rozhoduje o výchovném prostředí a o výživném. Trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 213 trestního zákona patřil mezi nejčastěji páchané trestné činy v České republice.

Za nejdůležitější vyživovací povinnost považují vyživovací povinnost rodičů k dětem, a především zajištění výživného nezletilým dětem. Za základní funkci výživného lze považovat poskytnutí a uspokojení oprávněných potřeb dítěte a zajištění jeho vývoje.

Cílem bakalářské práce je provést základní analýzu vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Zaměřím se na jednotlivá kritéria rozhodná pro určení výše a rozsahu výživného a na zhodnocení stávajícího stavu. Zmíním to, jaké byly učiněny kroky v této oblasti, a jaké by mohlo existovat řešení, které by usnadnilo rozhodování soudů při stanovení výše výživného. Popíši základní charakteristiky sociálního systému České republiky v souvislosti s neplněním vyživovací povinnosti a zhodnotím jejich uplatňování v praxi. Uvedu možnosti a návrhy řešení. Zmíním vymáhání práva z výživného a zaměřím se na výkon rozhodnutí v souvislosti se srážkami ze mzdy a na trestně právní odpovědnost povinného při neplnění vyživovací povinnosti. Porovnáím novou právní úpravu přečinu zanedbání povinné výživy dle § 196 tr. zákoníku s původní právní úpravou trestné činu zanedbání povinné výživy dle § 213 tr. zákona. Uvedu postup policejního orgánu při podání trestního oznámení pro podezření ze spáchání přečinu zanedbání povinné výživy § 196 tr. zákoníku.

1 Pojem vyživovací povinnosti a výživné

Vyživovací povinnost patří mezi nejdůležitější instituty rodinného práva a rozumí se jí „zabezpečování a úhrada osobních potřeb mezi osobami, které k sobě mají příbuzenský, nebo jiný rodinný vztah.“¹

Můžeme ji chápat jako vztah mezi povinným a oprávněným. S tím souvisí i nepřevoditelnost této povinnosti, resp. práva na výživné, na jiné osoby.

Pro společenskou funkci výživného je charakteristická především její potřeba zajištění výživy a naplňování morálních principů výživného. Společensky nejvýznamnější je vyživovací povinnost rodičů k dětem a především zajištění výživného nezletilým dětem. Nelze však opomíjet i význam dalších vyživovacích povinností (dětí k rodičům, mezi rozvedenými manžely, dalšími příbuznými, nebo hrazení příspěvku na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce).

„Pojmu výživného bývá v právních předpisech a v právní praxi užíváno ve dvojitým významu, širším a užším. V širším významu, v jakém jej používá i zákon o rodině v nadpise své části třetí, se výživným rozumí označení celého institutu rodinného práva, tedy označení pro souhrn práv a povinností, jež vyplývají z řady ustanovení právních předpisů.“²

V širším slova smyslu jej tedy chápeme jako právní institut a v užším slova smyslu jako plnění. Předmět výživného v sobě obsahuje určitá práva a povinnosti oprávněných a povinných osob.

„Problematika výživného patří k základním problematikám rodinného práva a je širší, než by ukazovalo její pojmové vymezení souvisí úzce s rozhodováním o výchově dětí, s majetkovým právem manželů a s dalšími instituty“³

Výživné můžeme chápat nejen jako vlastní výživu, ale i jako uspokojování osobních potřeb člověka, mezi které patří bydlení, ošacení a stravování, ale také i potřeby rekreační, kulturní, sportovní apod.

---

¹ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost: Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2, s. 6

² tamtéž

³ tamtéž

2 Druhy vyživovacích povinností

Podle povahy příbuzenského vztahu mezi oprávněným a povinným, rozlišuje vyživovací povinnosti dětí k rodičům, mezi ostatními příbuznými, mezi manžely, vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi a rodičů k dětem. Všechny tyto vyživovací povinnosti jsou upraveny v zákoně o rodině a mají společné znaky a hlediska, mezi které patří stanovení výše a rozsahu výživného, změna výživného, způsob placení výživného atd. Nejvýznamnější a nejdůležitější vyživovací povinností, kterou se bude práce především zabývat, je vyživovací povinnost rodičů k dětem.

2.1 Vyživovací povinnost dětí k rodičům

Vyživovací povinnost dětí k rodičům je upravena v ustanovení § 87 zákona o rodině (ZOR). Předpokladem je existence rodičovského právního vztahu. Na výživné mají nárok oba rodiče. Tento nárok je nutné posuzovat v závislosti na konkrétních okolnostech a situaci rodičů. Ke vzniku této vyživovací povinnosti musí být dány podmínky. Patří mezi ně schopnost dítěte samo se živit. Většinou se bude jednat o zletilé dítě, které je výdělečně činné a má stálý a pravidelný příjem. Další podmínkou je závislost a odkázanost rodiče na výživu. Tato podmínka je naplněna tehdy, nemá-li rodič dostatečné příjmy na uspokojování svých potřeb. Poslední podmínkou je posouzení vzniku vyživovací povinnosti v souvislosti s morálními principy. Posuzuje se chování rodiče k dítěti, např. zda si rodič v minulosti neplnil výživné na dítě, nezajímal se o něj nebo případně opustil rodinu.

Děti mají povinnost zajistit svým rodičům slušnou výživu. Tím se rozumí nejen hrazení nákladů na stravu, bydlení nebo ošacení, ale i uspokojení osobních potřeb rodičů v závislosti na životním standardu. Samozřejmě se musí vzít v úvahu i konkrétní situace rodiče, jeho věk a zdravotní stav.

Má-li být vyživovací povinnost stanovena více dětem, pak pro její rozsah je nutné zhodnotit všechny podmínky, situaci rodičů a možnosti a schopnosti dítěte. Každému z dětí se výživné stanoví samostatně.

Délka trvání vyživovací povinnosti je závislá na potřebnosti rodičů a trvá až do té doby, než mají rodiče zajištěný zdroj příjmů nebo obživy. Proto tato vyživovací povinnost zaniká až tehdy, pomine-li závislost a potřebnost rodiče na výživě, např. začne pobírat invalidní nebo starobní důchod. K zániku vyživovací povinnosti dojde uzavřením nového manželství rodičem a vznikem vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely, anebo změnou

schopností a možností dítěte poskytovat výživné. Vyživovací povinnost dětí vůči rodičům projednává soud pouze na návrh.

2.2 Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými

Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými je blíže specifikována v ustanoveních §§ 88 a 89 ZOR. Pro tento druh vyživovací povinnosti je charakteristické, že se jedná o povinnost vzniklou mezi příbuznými v přímé řadě. Jsou jimi předci a potomci, mezi kterými je vzájemná vyživovací povinnost. Vyživovací povinnost mají především potomci, případně může přejít na předky. Nemohou-li výživné plnit nejbližší příbuzní, musí jej plnit vzdálenější příbuzní. Tato vyživovací povinnost trvá po tu dobu, co existuje stav vyžadující její stanovení. Oprávněná osoba nemá zdroj obživy, nebo zdroj obživy má, ale ten nepostačuje k uspokojení jejích potřeb. Zároveň její schopnosti ji neumožňují zajistit si prostředky na uspokojení svých osobních potřeb.

Při stanovení rozsahu a výše této vyživovací povinnosti, se posuzují obecná kritéria stanovení výživného a to schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného a odůvodněné potřeby oprávněného.

K zániku vyživovací povinnosti dojde tehdy, je-li oprávněná osoba schopna sama se živit, a pomine závislost na výživném, nebo ztratil-li povinný schopnosti a možnosti plnit stanovené výživné. Vyživovací povinnost zanikne také uzavřením manželství oprávněnou osobou, její smrtí nebo smrtí povinného.

Tato vyživovací povinnost je nejčastěji používána při stanovení výživného prarodičům na vnuka. Soud v tomto případě posuzuje schopnosti a možnosti všech čtyř prarodičů a výživné je každému z nich stanoveno zvlášť. Jedná-li se o výživné na nezletilé dítě, zahajuje soud řízení i bez návrhu.

2.3 Vyživovací povinnost mezi manžely

V manželství mají partneři rovnocenné postavení a povinnost si pomáhat. Jak plyne z ustanovení § 91 ZOR, existuje mezi manžely vzájemná vyživovací povinnost a právo na stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Rozsah a výše výživného mezi manžely se opět řídí obecnými kritérii. Posuzují se schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného a odůvodněné potřeby oprávněného. Přihlíží se také k péči o společnou domácnost.

„*Vyživovací povinnost mezi manžely vzniká uzavřením manželství a trvá po celou dobu jeho existence až do jeho zániku.*“⁴ Vzniká i v manželství, které bylo uzavřeno s vadou, to je u manželství, které je později prohlášeno za neplatné. Prohlášením takového manželství za neplatné, zaniká i vyživovací povinnost. U manželství zdánlivého nemůže vzniknout vyživovací povinnost mezi manžely ani v situaci, kdy soudem nebylo rozhodnuto o jeho neexistenci.

Pro vznik vyživovací povinnosti mezi manžely není rozhodující, zda manželé spolu vedou společnou domácnost nebo žijí odděleně. Soud však při stanovení výživného jednomu z manželů, musí přihlídnout k tzv. dobrým mravům a případně výživné nestanovit. Za rozpor s dobrými mravy se považuje svévolné opuštění společné domácnosti jedním z manželů nebo i jiné porušování základních práv a povinnosti manželství. Ke skončení vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely dochází zánikem manželství, tj. rozvodem nebo smrtí jednoho z manželů. Vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti mezi dětmi a rodiči.

2.4 Výživné rozvedeného manžela

Rozvodem manželství může dojít ke vzniku vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely. Blíže je tento nárok upraven v ustanoveních §§ 92 až 94 ZOR. Ke vzniku vyživovací povinnosti a k jejímu uplatnění musí být splněny určité předpoklady. Rozvedený manžel není schopen se sám živit a požádá bývalého partnera o placení výživného. Povinný manžel má dostatečné schopnosti a možnosti požadované výživné hradit. Dalším předpokladem je soulad požadavku s dobrými mravy. To znamená, že při stanovení výživného na rozvedeného manžela se posuzují příčiny rozvratu manželství. Nebylo by správné požadovat plnění vyživovací povinnosti po manželovi, který nezavinil rozvod manželství. Pro stanovení výživného se posuzuje i to, komu rozvodem byla způsobena závažná újma.

Trvání této vyživovací povinnosti není časově omezeno. Trvá však jen do té doby, než je oprávněná osoba schopna se sama živit nebo pomínou-li schopnosti a možnosti povinného ji plnit. K zániku vyživovací povinnosti rozvedenému manželovi dojde uzavřením nového manželství oprávněným manželem nebo úmrtím jednoho z manželů. Právo na výživné

---

⁴ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M.: *Kurs občanského práva.* . 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1999. 227 s. ISBN 80-7179782-2. s.181

zanikne i v případě poskytnutí dohodnuté finanční částky a vypořádání se tak s placením výživného do budoucna. K tomu může dojít na základě písemné smlouvy.

Na stanovení vyživovací povinnosti a výše výživného má rozhodující vliv posouzení odůvodněných potřeb oprávněného a schopnosti a možnosti povinného. Ten musí být schopen tuto povinnost plnit. Rozvedený manžel má právo na hrazení nejen nezbytných nákladů na stravování, bydlení, ale i na uspokojování dalších potřeb přiměřených jeho věku a zdravotnímu stavu. Nejedná se však o hrazení nadstandardních potřeb, např. hrazení nákladných zájmů, dovolených apod.

Má-li být stanoveno výživné k manželovi, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel a kterému byla rozvodem způsobena újma (§ 93 ZOR), je v tomto případě doba trvání vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi stanovena na tři roky od právní moci rozsudku o rozvodu manželství. Výše výživného je v tomto případě po dobu tří let stanovena tak, aby byla zachována životní úroveň, jaká byla za trvání manželství, a to v rozsahu vyživovací povinnosti mezi manžely. Tento způsob nároku na výživné je nutné uplatnit při rozvodovém řízení. Musí být jasně dáno, který manžel se podílel na rozvratu manželství a který utrpěl rozvodem újmu. Po uplynutí této tříleté lhůty a jsou-li k tomu důvody, lze následně stanovit výši výživného v přiměřené výši, dle schopností, možností a majetkových poměrů povinného. Rozvádí-li se manželé tzv. „po dohodě“ dle ustanovení § 24a ZOR, je nutné, aby v uzavřené dohodě o výživném rozvedenému manželovi byly zohledněny skutečnosti uvedené v ustanovení § 93 ZOR. I tato vyživovací povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí k rodičům.

2.5 Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce

Nemanželské páry, druh a družka nemají k sobě vzájemnou vyživovací povinnost. Zákonem o rodině je řešena pouze situace těhotné ženy a budoucí matky dítěte. Blíže je tato právní úprava uvedena v ustanovení § 95 ZOR. Smyslem je ochrana neprovdané matky a jejího nároku na příspěvek na výživu a uhrazení nákladů spojených těhotenstvím.

Doba, po kterou otec dítěte musí neprovdané matce přispívat přiměřenou částkou na výživu, je stanovena na dva roky. Nejedná se jen o poskytování přiměřené výživy, ale i o náhradu vynaložených nákladů v souvislosti s těhotenstvím a porodem. Přiměřenou výživou lze chápat poskytování příspěvku v takové výši, aby zohledňoval zvýšené náklady na

obživu těhotné ženy, vitamíny, oblečení a vybavení pro dítě (postýlka, kočárek, dětská výbavička). Přiměřenou výživou není pokrytí nadstandardních potřeb matky.

Příspěvek na výživu lze požadovat jen po muži, za kterého matka dítěte není provdána, který je otcem dítěte, nebo ten, jehož otcovství je pravděpodobné. Koná-li se u soudu řízení o určení otcovství a není skončeno, nelze rozhodnout o stanovení příspěvku na výživu. Nárok ženy na úhradu nákladů neprovdané matky se promlčuje do tří let od porodu dítěte.

2.6 Vyživovací povinnost rodičů k dětem

*„Vyživovací povinnost rodičů k dětem je nejvýznamnějším a nejdůležitějším druhem vyživovací povinnosti.“*⁵ Je upravena v zákoně o rodině a smyslem této právní úpravy je ochrana dítěte a zajištění jeho práva na výživu. Patří mezi základní instituty rodinného práva a týká se každého dítěte. Mezi základní podmínky této vyživovací povinnosti patří existence příbuzenského vztahu mezi rodičem a dítětem a skutečnost, že dítě není schopno se o sebe postarat a žít samo. Na vyživovací povinnosti k dítěti se podílí oba rodiče a to bez ohledu na to, zda se dítě narodilo v manželství, či mimo něj. Nemusí se na výživném podílet stejnou měrou, berou se v úvahu jejich schopnosti, možnosti a majetkové poměry. Výživné by mělo být hrazeno dobrovolně. Výživou dítěte je míněno *„opatřování všech životních potřeb pro jeho všestranný rozvoj po stránce fyzické a duševní.“*⁶

*„Z povahy výživného na děti vyplývá, že povinným je rodič a oprávněným jeho dítě.“*⁷ Pojem rodič lze rozlišovat z hlediska biologického a právního. Pro tuto práci je především podstatné rodičovství právní a rodič je ten, koho označí zákon. V případě matky jde o ženu, která dítě porodila. Otcem dítěte je manžel matky *„v případě, že se dítě narodí v době od uzavření manželství do uplynutí třicátého dne po jeho zániku nebo prohlášení za neplatné, popřípadě nový manžel matky dítěte, jestliže se od zániku prvního manželství matka znovu provdá.“*⁸ Za otce je považován muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením obou rodičů nebo i ten, který na základě zákonné domněnky měl s matkou dítěte pohlavní

⁵ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.61

⁶ HOLUB, M., NOVÁ, H., HYKLOVÁ, J.: *Zákon o rodině. Komentář a předpisy související*. 7.aktualizované a doplněné vydání, podle stavu k 1.3.2005, Praha: Linde, 2005, s.204.

⁷ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.63

⁸ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.63

styk v době mezi stoosmdesátým a třístým dnem před narozením dítěte. Může nastat situace, kdy se vyživovací povinnost může týkat více mužů, kteří mohou být otcem dítěte.

2.6.1 Způsoby plnění vyživovací povinnosti

Žijí-li rodiče a děti ve společné domácnosti, bude vyživovací povinnost hrazena převážně naturálně. Částečně může být vyživovací povinnost plněna i v penězích a to proto, aby dítě mohlo mít prostředky na uspokojování svých potřeb mimo domácnost rodičů. Jedná se o dobrovolně plněnou vyživovací povinnost, která může být také zcela, nebo i převážně, hrazena v penězích a to tehdy, nachází-li se rodič nebo jeho dítě po delší dobu přechodně mimo společnou domácnost. Z důvodu určitého samostatného postavení zletilých dětí v domácnosti rodičů, bude vyživovací povinnost hrazena především peněžním plněním.

Vyživovací povinnost rodičů můžeme chápat také jako osobní péči k dítěti. Je to péče o domácnost, provádění všech úkonů nutných k zajištění stálého a soustavného poskytování osobních potřeb dítěte. Nejedná se jen o péči a výživu dítěte, ale i o činnosti, které jsou spojeny s jeho výchovou. V některých případech, např. u kojenců, nemocných dětí, bude rodič plnit svoji vyživovací povinnost zcela jejím prováděním.

Plnění vyživovací povinnosti především v penězích, nastupuje ve chvíli stanovení vyživovací povinnosti rodičů k dětem soudem. Výživné je potom plněno pravidelně, v soudem stanovených měsíčních platbách.

Ve zvláštních případech může soud rozhodnout o tom, že povinný musí složit peněžní částku pro výživné splatné v budoucnosti. Musí však být učiněno takové opatření, aby dítě mělo zaručeno pravidelné měsíční vyplácení výživného, které odpovídá výši výživného stanoveného soudem. O výjimečné případy půjde tehdy, bude-li povinný rodič např. v cizině. Dítě má tímto způsobem zabezpečeny stabilní poměry, protože je zajištěno, že finanční částka, která je složena u peněžního ústavu, bude vyplácena dítěti pravidelně ve stanovených částkách a nelze ji žádným z rodičů použít pro jiný účel. Soud však musí určit, pro jaké období bude částka složena, a pokud se rodiče nedohodnou na peněžním ústavu, tak jej musí stanovit samotný soud.

2.6.2 Trvání vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost vzniká rodičům dnem narození dítěte, případně jedná-li se o osvojené dítě dnem nabytí právní moci rozhodnutí o osvojení. Vyživovací povinnost trvá do té doby, než je dítě schopno samo se živit nebo uzavře manželství (§ 85 odst. 1 ZOR). K zániku vyživovací povinnosti dojde i smrtí povinného nebo oprávněného. Mezi nejčastější důvody zániku vyživovací povinnosti patří získání schopnosti dítěte samo se živit. Tuto schopnost můžeme chápat jako situaci, kdy dítě dokáže plně uspokojovat a hradit své potřeby, a to z pravidelného a postačujícího pracovního příjmu. Není vázána na dosažení určité věkové hranice a tedy ani na dosažení zletilosti. Z toho plyne, že vyživovací povinnost může zaniknout i dříve, ještě za nezletilosti dítěte, bude-li již schopno samo se živit. V opačném případě však může trvat i poté, co dítě překročí hranice zletilosti.

*„Jestliže dítě studuje, trvá vyživovací povinnost po dobu studia, pokud v něm řádně pokračuje, a to až do jeho ukončení.“*⁹ Nastoupí-li však do zaměstnání, které mu umožňuje samostatně se živit a být soběstačným a toto zaměstnání přeruší z důvodu dalšího studia, které mu má umožnit zvýšení vzdělání pro jiné povolání, vyživovací povinnost se neobnovuje. V současné době se v soudní praxi otázky vztahu mezi povoláním a novým studiem posuzují komplexně a zohledňuje se např. i to, *„zda určitý typ vzdělávání představuje ještě přípravu na budoucí povolání nebo je již určitým nadstandardním doplňováním znalostí bez návaznosti na budoucí povolání.“*¹⁰

Někdy může vyživovací povinnost rodičů k dětem přetrvávat ještě dlouho poté, co dosáhli zletilosti. Bude se jednat především o situace, kdy dítě není schopno se samo živit pro svůj zdravotní stav. Zde je však třeba vzít v úvahu možnost přiznání invalidního důchodu. Dále to může být případ, pokračuje-li dítě ve studiu a jeho příprava na budoucí povolání se prodlouží např. o vědeckou přípravu, která navazuje na předchozí, již ukončené vzdělání, a je součástí jeho přípravy na budoucí povolání. Musí však existovat hranice, protože pak by mohla povinnost rodičů trvat neomezenou dobu. Akceptovatelnou hranicí je dosažení věku dítěte 26 let.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem zaniká uzavřením manželství dítěte. Při existenci vzájemné vyživovací povinnosti mezi manželi dochází k zániku vyživovací povinnosti rodičů k dětem, protože vyživovací povinnost mezi manželi předchází této

⁹ HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J.: *Zákon o rodině : komentář a předpisy související*. 8. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha a.s., 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.s.274

¹⁰ HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J.: *Zákon o rodině : komentář a předpisy související*. 8. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha a.s., 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.s.275

vyživovací povinnosti. Stane se tak v den uzavření manželství. Rodiče by museli tuto povinnost plnit nadále jen tehdy, nemůže-li manžel z důvodu svých možností a schopností povinnost plnit vůbec nebo jen částečně. Potom je nutné, aby bylo výživné stanoveno rozhodnutím soudu.

2.6.3 Obnovení vyživovací povinnosti

Obnovení vyživovací povinnosti se týká především zletilých dětí. Může k němu dojít dohodou, která se uzavře mezi povinným a zletilým dítětem, nebo na základě návrhu podaného soudem oprávněnou osobou. Při soudním rozhodnutí musí být v rozsudku uveden počátek vyživovací povinnosti. Ten může být stanoven i na dobu před dnem zahájení řízení, ale nejpozději však ke dni zahájení řízení.

Nejčastějším důvodem obnovení vyživovací povinnosti je ztráta schopnosti dítěte samo se živit. K tomuto stavu musí však dojít bez samotného zavinění ze strany dítěte. Vyživovací povinnost může být obnovena např. i v případech, kdy dítě ukončilo učební obor, střední školu a nabylo schopnosti se samo živit. Není přijato na vysokou školu a nastoupí do zaměstnání, ale stále předpokládá, že bude studovat v dalších letech. Dojde k zániku vyživovací povinnosti. Po uplynutí určité doby se však u něj dostatečně projeví předpoklady pro další studium a dítě pokračuje v přípravě na budoucí povolání. Může k tomu však dojít i po delší době, poté co je schopno se samo živit. Další důvodem obnovení vyživovací povinnosti může být jeho zdravotní stav, kvůli němuž dítě tuto schopnost živit se samo ztratí a je odkázáno na péči druhé osoby.

2.6.4 Promlčení výživného

*„Zákon o rodině rozlišuje mezi právem na výživné a právem na jednotlivá opakující se plnění výživného. V případě práva na výživné je možné je přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení, a to v případě, že výživné není plněno dobrovolně a trvají podmínky pro určení výživného v závislosti na tom, o jaký druh vyživovací povinnosti jde. Pokud jde o výživné pro nezletilé děti, může je soud přiznat až tři roky zpětně od zahájení soudního řízení.“*¹¹ Proto lze obecně konstatovat, že právo na výživné se nepromlčuje. V případě jednotlivých opakujících se plněních výživného se toto právo promlčuje a platí tříletá promlčecí doba, která se počítá od data splatnosti plnění. Vzhledem k tomu, že v zákoně

---

¹¹ ŠVARC, Z., et al.: *Základy soukromého práva*. 1. vyd. Praha : Prospektrum, 1998. 513 s. ISBN 80-7175-061-1.s.436

o rodině nejsou konkretizovány promlčecí lhůty, postupuje se dle ustanovení občanského zákoníku.

2.6.5 Soudní řízení ve věcech výživného pro nezletilé a zletilé děti

Vyživovací povinnost rodičů k dětem není vždy plněna dobrovolně. Proto je nutné domáhat se práva na výživné v soudním řízení. Zvláště významné je zajistit nárok na výživné pro nezletilé dítě. Subjekty řízení jsou matka dítěte, jeho otec a dítě. Jedná-li se o nezletilé dítě, je subjektem řízení také jeho ustanovený opatrovník, kterým je zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

*„Příslušným k rozhodování je pouze soud péče o nezletilé, který nemusí být soudem, který je příslušný k rozhodování o rozvodu manželství jejich rodičů.“*¹² Řízení se koná u toho soudu, kde má nezletilé dítě se souhlasem rodičů pobyt. Jedná-li se o výživné pro nezletilé dítě, soud může o výživném a svěřeni dítěte do péče rozhodnout i bez návrhu tehdy, dozví-li se, že vznikly takové podmínky, které jsou rozhodující pro stanovení výživného. Mezi takové podmínky patří, že rodiče spolu nežijí a nedohodnou se o úpravě výchovy a výživného na dítě. U nezletilého dítěte lze určit výživné zpětně až tři roky, od započetí řízení o stanovení výživného.

Jiná situace je u zletilého dítěte. Musí samo podat návrh k zahájení řízení a výživné lze přiznat ode dne zahájení řízení. V případě zletilého dítěte je k řízení příslušný ten soud, v němž žalovaný (povinný) bydlí nebo ten soud, kde se zdržuje. Při stanovování výživného zletilému, lze ještě uvažovat o podání návrhu u toho soudu, kde má žalovaný své pracoviště. Dle mého mínění se bude jednat jen o málo případů. Na tyto rozdíly je nutné při podání návrhu pamatovat.

S rozvodovým řízením souvisí také rozhodování o výživném pro nezletilé děti. Manželství nelze rozvést, jsou-li v rodině nezletilé děti a neproběhlo řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu. Toto rozhodnutí musí být pravomocné, a potom lze manželství rozvést. Při rozhodování o poměrech nezletilých dětí na dobu po rozvodu soud postupuje v souladu se zákonem o rodině a konkrétně se řídí ustanovením § 26 ZOR. Pro rychlost a průběh řízení je důležité, aby se oba manželé v zásadě shodli na znění dohody o úpravě poměrů k dětem. Podmínkou je, že soud tuto dohodu musí prozkoumat, zda její obsah odpovídá potřebám dítěte, a schválit. Až potom nabývá dohoda mezi manžely platnosti.

---

¹² FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J.: *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 256 s. ISBN 978-80-7357-350-8, s.10

„Soud svým rozhodnutím upraví práva a povinnosti k dítěti na dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy, určí výši výživného, kterým mají rodiče přispívat na výživu dítěte.“¹³ Je-li o úpravě poměrů rozhodováno na základě dohody rodičů, soud ji schválí rozsudkem. Proti rozsudku není možno podat odvolání.

Jiná situace nastane, pokud se rodiče na úpravě poměrů k nezletilému dítěti nedohodnou. Potom musí rozhodovat soud. Při posuzování se soud řídí zákonem o rodině a k úpravě poměrů vychází zejména z ustanovení § 26 odst. 4 ZOR. Probíhá dokazování. Soud potom sleduje především zájmy dítěte.

V průběhu trvání stanovené vyživovací povinnosti může dojít, a také dochází, ke změnám, které vedou ke zvýšení výživného, případně k jeho snížení. Mohou nastat podstatné změny na straně nezletilého dítěte, případně zletilého dítěte nebo povinného. Jedná-li se o nezletilé dítě, může soud zahájit řízení i bez návrhu. U nezletilého dítěte platí, že spotřebované výživné se nevrací.

U zletilého dítěte je řízení o změně výživného možné zahájit pouze na jeho návrh. Přestože z ustanovení § 98 odst. 1 ZOR plyne, že výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení, využívá se i v případě změny výživného zletilých dětí možnosti určit jej i za dobu minulou, maximálně tři roky zpětně od zahájení řízení o změně výživného. Podstatné pro její stanovení bude doba uvedená v obsahu návrhu. Je to povinná náležitost a její neuvedení je nedostatkem, který musí být soudem odstraněn.

Se změnami poměrů, ke kterým samozřejmě u každého dítěte v průběhu jeho vývoje dochází s pravidelně se měnícími potřebami, nenastane automaticky změna stanovené vyživovací povinnosti. Musí dojít k novému soudnímu řízení a k úpravě výše výživného. Domnívám se, že opětovnému soudnímu řízení v této věci by bylo možné předejít po zavedení určitých zákonných úprav, které by směřovali k tomu, že s návazností na měnící se potřeby dítěte, které je možné s přibývajícím věkem dítěte a jeho vývojem přibližně odhadnout, by docházelo k valorizaci výživného v souvislosti s existující inflací. Samozřejmě při náhlé změně poměrů, např. při vážné nemoci dítěte, která si vyžaduje stálou a nákladnou léčbu nebo péči, by došlo k úpravě stanoveného výživného v závislosti na okamžiku vzniku této podstatné změny.

---

¹³ FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J.: *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 256 s. ISBN 978-80-7357-350-8, s. 12

Řízení soudu ve věci stanovení výživného nemusí vždy skončit rozhodnutím soudu a rozsudkem. Za určitých podmínek může skončit smírem nebo dohodou rodičů. Smírem lze řešit ty situace, kdy probíhá řízení o stanovení výživného zletilému. Dohoda je možná pouze v řízeních týkajících se nezletilých dětí a musí být schválena rozhodnutím soudu.

Dojde-li v řízení ve věci výživného ke smíru, není vyloučeno, že tento smír bude uzavřen ještě před zahájením samotného řízení. Platí však ustanovení § 99 OSŘ. I tento smír musí být schválen soudem, musí mít všechny náležitosti a nesmí být v rozporu s právními předpisy. Uzavřený smír je titulem pro výkon rozhodnutí. Soud o něm rozhoduje usnesením. Domnívám se, že využití smíru u zletilých dětí a dohody u dětí nezletilých je vhodné využívat s ohledem na dobu trvání celého průběhu soudního řízení o stanovení výživného. Tento proces by se mohl značně urychlit.

V řízení před soudem o úpravu poměrů a stanovení výživného de především o ochranu práv a zájmů dítěte. Nezletilé dítě je účastníkem řízení. Není však pro toto řízení procesně způsobilé. Proto se v tomto řízení přistupuje k využití ustanovení § 37 ZOR a dítěti je ustanoven opatrovník. Zpravidla jím je místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, který má povinnost opatrovnictví převzít. Opatrovník se ustanoví proto, že v průběhu řízení musí být hájena práva nezletilých dětí. Rodiče z důvodu možného střetu zájmů mezi sebou navzájem i dítětem jej nemohou zastupovat. Opatrovník je ustanoven soudem od zahájení řízení, a to usnesením, které se zašle účastníkům řízení. Aby nezletilé dítě bylo v řízení před soudem řádně zastoupeno, musí být opatrovník ustanoven. Dále je důležité, aby příslušné rozhodnutí soudu o úpravě poměrů a stanovení výživného bylo doručeno opatrovníku a tomu, kdo zastupuje dítě v řízení před soudem.

3 Rozsah a kritéria vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Rozsah vyživovací povinnosti a kritéria jejího stanovení jsou nedílnou a významnou součástí řízení o výživném. Posuzováním všech kritérií soud rozhodne, v jaké výši bude povinný výživné na dítě hradit. V zájmu matky dítěte je, aby výživné bylo stanoveno správně a spravedlivě a zohledňovalo především oprávněné zájmy a potřeby dítěte. Považují pro matku dítěte za důležité znát a mít představu o kritériích, kterými se soud řídí při určení výše výživného. To jí zejména v případě, že se rodiče dítěte na výši výživného nedohodnou, umožní utvořit si přibližnou představu, k jak vysoké částce může soud v řízení o výši výživného dospět.

Určení vyživovací povinnosti soudem se řídí zákonem o rodině, a především v § 85 a § 96 jsou blíže specifikovaná kritéria, potřebná pro určení rozsahu vyživovací povinnosti rodičů k dětem.

Rozsah výše vyživovací povinnosti *„je dán poměrem schopností a možností povinného a odůvodněných potřeb oprávněného. Odůvodněné potřeby dítěte na jedné straně a možnosti a schopnosti a majetkové poměry povinného na druhé straně jsou kritéria, která však nelze posuzovat samostatně, ale společně, tak aby při určení rozsahu výživného soudem, co nejobektivněji odpovídaly kritériím stanoveným zákonem o rodině.“*¹⁴

Proto je zřejmé, že odůvodněné potřeby dítěte souvisí s možnostmi a schopnostmi rodičů v daném případě povinného. Potřeby se mohou u dětí stejného věku a srovnatelnými tělesnými a duševními vlastnostmi značně lišit. Bere se totiž v úvahu ta skutečnost, *„že životní úroveň dítěte se má přizpůsobit životní úrovni ostatních členů rodiny, proto mají-li rodiče dítěte díky svým schopnostem a možnostem vyšší životní standart, promítne se to i do rozsahu odůvodněných potřeb dítěte.“*¹⁵ Lze-li očekávat, že odůvodněné potřeby dítěte mohou vzrůst, např. z důvodu přípravy na budoucí povolání, nemoci apod., je možné po rodičích požadovat, aby svých možností a schopností využívali intenzivněji. V ustanovení § 85 ZOR je mimo jiné uvedeno, že *„dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.“*¹⁶ Uvedené ustanovení lze vysvětlit následovně. Má-li povinný rodič takovou životní úroveň, která mu umožňuje uspokojovat nadstandardně své vlastní potřeby, má dítě právo se

¹⁴ ŠVARC, Z., et al.: *Základy soukromého práva*. 1. vyd. Praha : Prospektrum, 1998. 513 s. ISBN 80-7175-061-1.s.441

¹⁵ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.70

¹⁶ HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J.: *Zákon o rodině : komentář a předpisy související*. 8. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha a.s., 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.s.271

na ní podílet. V opačném případě, je-li životní úroveň rodiče nízká nebo průměrná, není možné určit takovou výši výživného, která by tuto životní úroveň výrazně přesahovala.

Na výživu dětí přispívají oba rodiče, a to dle svých schopností a možností a majetkových poměrů. Je tedy nutné v těch případech, kdy je určována vyživovací povinnost jen jednomu z rodičů, zamýšlet se nad rozsahem vyživovací povinnosti i druhého rodiče. Až následné společné posouzení možností a schopností obou rodičů dá základ pro stanovení správného rozsahu výživného. Je důležité zohlednit, který z rodičů a jakým způsobem o dítě osobně pečuje.

Všechna kritéria a podmínky je nutné chápat jako celek ve vzájemné souvislosti. Každá z uvedených podmínek má svůj význam v procesu určení výše výživného a nelze o žádné z nich říci, že by měla přednostní postavení před ostatními, a bude vždy při jejich zvažování záležet na posuzování konkrétního případu.

3.1 Odůvodněné potřeby dítěte

*„Výchova dítěte i jeho výživa směřuje k uspokojení všech osobních potřeb dítěte. Úměrně se zvyšováním životní úrovně společnosti se zvyšují i nároky dítěte. Jde hlavně o odůvodněné potřeby a nároky dítěte.“*¹⁷

Co lze chápat jako odůvodněné potřeby dítěte? Výživné je určeno především na hrazení nákladů spojených s osobními potřebami dítěte, a to jak hmotnými (stravování, ošacení), tak i kulturními (kroužky, vzdělávání, zájmy apod.). Mezi potřeby, které lze chápat jako odůvodněné, patří také bydlení, tedy právo dítěte na to, aby bydlelo s rodiči do té doby, než se bude schopno o tuto potřebu postarat samo.

Odůvodněné potřeby dítěte jsou různé a liší se případ od případu. *„Budou záviset na věku dítěte, na jeho fyzické a psychické vyspělosti, na jeho zdravotním stavu, na způsobu a obsahu jeho přípravy na budoucí povolání apod.“*¹⁸ Samozřejmě je nutné vzít v úvahu schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů a jejich samotnou životní úroveň a respektovat i ten fakt, že odůvodněné potřeby dítěte budou závislé i na těchto faktorech a že jsou jimi přímo ovlivňovány. V případech, kdy jsou schopnosti a možnosti rodiče nějakým způsobem limitovány, jsou omezeny i odůvodněné potřeby dítěte a omezují se na *„běžné potřeby dítěte, které nepřesahují obvyklou základní míru všech nezbytných potřeb*

¹⁷ ŠVARC, Z., et al.: *Základy soukromého práva*. 1. vyd. Praha : Prospektrum, 1998. 513 s. ISBN 80-7175-061-1.s.441

¹⁸ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.73

nutných pro život kulturního člověka.“¹⁹ Jsou-li možnosti povinného rodiče větší, patří mezi odůvodněné potřeby dítěte i další, které se ještě více podílejí na jeho rozvoji a jsou pro něj prospěšné.

Odůvodněné potřeby se v průběhu života dítěte mění. Na stanovení míry potřeb dítěte hraje největší roli jeho věk. Změny jeho nároků a potřeb, v souvislosti s jeho přibývajícím věkem, se dějí postupně a není jednoduché určit dobu, od kdy by mělo dojít ke změně stanoveného výživného a k jeho zvýšení. Vždy bude záležet na konkrétní situaci, ale existují období v životě dítěte, kdy může být výživné zvyšováno. Matce dítěte není ani nutné připomínat, že *„prvním z nich je přechod od kojeneckého věku do věku předškolního, kdy se mění způsob života dítěte i celková struktura jeho potřeb. Druhým takovým mezníkem bývá začátek povinné školní docházky, která rovněž podstatně ovlivní rozsah i obsah odůvodněných potřeb. Třetí mezník probíhá v předpubertálním věku, kdy dochází k podstatnému vzrůstu potřeb dítěte.“*²⁰ Samozřejmě, že tyto mezníky jsou pouze orientační, i když podstatné, a v životě dítěte může dojít k okolnostem, které nutí matku podat návrh o zvýšení výživného. Může se jednat o nemoc dítěte, jeho invaliditu, případně o nemoc matky, která zapříčiní významné snížení životní úrovně dítěte. Dále ke změně nároků a potřeb dítěte, a s tím souvisejícím zvýšením nákladů, dochází v období přípravy dítěte na budoucí povolání na soukromých středních a vysokých školách.

Jak jsem uvedl výše, odůvodněné potřeby dítěte se mění v závislosti na jeho věku, vývoji, měnících se zájmech, zdraví apod. Změna výše výživného nenastane automaticky. Domnívám se, že zákon o rodině při zhodnocení výše výživného dostatečně bere v úvahu odůvodněné potřeby dítěte. Problém vidím ale v tom, že zákonný zástupce nezletilého dítěte musí při změně potřeb žádat o úpravu výše výživného prostřednictvím nového soudního řízení. Můj názor je, že po zavedení vhodných zákonných úprav by docházelo ke změnám výživného automaticky s měnícími se potřebami dítěte. Jednalo by se především o ty odůvodněné potřeby v souvislosti s jeho věkem. Dle mého názoru lze statisticky zjistit, kdy nejčastěji dochází k těmto změnám a jaká by měla být výše nového výživného. Musela by se vzít v úvahu situace v rodině, lokalita kde žije a další skutečnosti. Určitou možností řešení spatřuji i ve valorizaci výživného v souvislosti s existující inflací. Při náhlé změně odůvodněných potřeb, by došlo k úpravě stanoveného výživného od okamžiku vzniku změny.

---

¹⁹ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory.* 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.73

²⁰ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory.* 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.74

3.2 Posuzování schopností a možností povinného

Nejen oprávněné potřeby dítěte, ale i schopnosti a možnosti povinného mají vliv na určení výše výživného. Dosahované výdělků a jiné příjmy povinného rodiče jsou však jen jednou z podmínek potřebných při posuzování jeho schopností a možností.

Soud se musí také zabývat posouzením jeho schopností, které lze chápat jako psychické a fyzické dispozice povinného, tedy jeho zdraví, dosažené vzdělání, vloh a zkušenosti. Na základě těchto schopností se dále posuzují jeho specifické schopnosti pracovat v určitém zaměstnání. Neposuzuje se však jeho obecná schopnost pracovat. Schopnosti povinného lze využít jen při existenci objektivních možností. Je nutné vzít v úvahu nezaměstnanost, pracovní příležitosti, možnosti uplatnění jeho dosaženého vzdělání a kvalifikace na trhu práce. Uvedené podmínky mají vliv na stanovení výše výživného soudem. Tedy jak schopnosti rodiče, tak jeho objektivní možnosti. V případech, kdy existují možnosti, které umožňují povinnému vykonávat zaměstnání, které vychází z jeho schopností, lze konstatovat, že tento rodič vykonává právě to povolání, v němž plně využívá své schopnosti.

Při stanovování výše výživného se vychází z výdělku nebo příjmu, kterého může povinný dosáhnout, pokud by své schopnosti a možnosti náležitě využíval. Tato podmínka je důležitá, protože umožňuje soudu v případě, že „*povinný rodič záměrně a často mění zaměstnání bez ohledu na výši příjmů, pokud pracuje bez vážného důvodu na nižší pracovní úvazek, pokud žije pouze z úspor a nepracuje vůbec, popř. nevyužívá své kvalifikace,*“²¹ vycházet z takových příjmů, kterých by dosahoval při dostatečném využívání svých schopností a možností.

Bude se jednat o nedostatečné využívání schopnosti, odejde-li povinný ze zaměstnání do jiného pracovního poměru, kde bude dosahovat horší výdělků, než v předchozím zaměstnání, a pobírat menší odměnu za práci. Na tuto skutečnost výslovně pamatuje ustanovení § 96 odst. 1 zákona o rodině, kde je uvedeno, že „*při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá soud, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti.*“²² Význam tohoto ustanovení spočívá především v zabránění povinnému ve změně zaměstnání, v němž bude dosahovat nižších příjmů, a tím se vyhnout vyživovací povinnosti.

²¹ HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J.: *Zákon o rodině : komentář a předpisy související*. 8. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha a.s., 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.s.322

²² HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J.: *Zákon o rodině : komentář a předpisy související*. 8. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha a.s., 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.s.318

Může se stát, že povinný opustí zaměstnání za účelem zahájení soukromého podnikání a při tom dojde ke krátkodobému snížení příjmů, které se po uplynutí určité doby opět zvýší. Toto dočasné zhoršení finanční situace povinného „nelze považovat za neodpovědný přístup a vzdání se výhodnějšího zaměstnání bez důležitého důvodu.“²³ Jiná situace nastane v případě, zahájí-li povinný rodič podnikatelskou činnost bez jakýchkoliv zkušeností, praxe a odpovědného přístupu, a tím dojde ke snížení jeho příjmu. I tuto okolnost posuzuje soud při stanovení výše výživného.

Soud musí také zhodnotit důvody, které povinného vedly ke změně zaměstnání a vzdání se výhodnějšího místa. K tomu musí mít povinný důležitý důvod. „Chybí-li podobný důležitý důvod, posuzuje schopnosti a možnosti rodiče ve smyslu ustanovení § 96 odst. 1 zákona rodině podle příjmů před změnou zaměstnání.“²⁴ V opačném případě, existuje-li na straně povinného důležitý důvod pro odchod z výhodnějšího zaměstnání, je třeba přistupovat při stanovování výše vyživovací povinnosti z příjmů, které povinný rodič dosahuje po této změně. Mezi tyto důvody patří např. zdravotní problémy, organizační změny v práci, změna bydliště apod. Vždy se však musí brát v úvahu i to hledisko, zda nové zaměstnání odpovídá jeho schopnostem.

Nesmí se však zapomenout na to, že schopnosti a možnosti se postupem času mění, a to často i podstatným způsobem. Proto v době, kdy soud stanovuje výši výživného povinnému, se považují za podstatné právě ty schopnosti a možnosti, kterých dosahuje rodič v okamžiku rozhodování soudu. Koná-li se u soudu řízení o stanovení výživného zpětně za určité období, musí se posoudit schopnosti a možnosti povinného rodiče za celou předmětnou dobu. To se uplatňuje především tehdy, žádá-li navrhovatelka o stanovení výživného se zpětnou platností k určitému datu, od kterého došlo k podstatné okolnosti mající vliv na výši výživného. Výše výživného za minulé období se může odlišovat od výše výživného v přítomném okamžiku právě na základě změn schopností a možností povinného.

---

²³ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.78

²⁴ HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J.: *Zákon o rodině : komentář a předpisy související*. 8. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha a.s., 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.s.324

3.3 Problematika posuzování příjmů povinného

3.3.1 Příjem povinného v zaměstnaneckém poměru

Jedno z nejvýznamnějších kritérií, které má vliv na určení výše výživného, je příjem povinného v zaměstnaneckém poměru. Pro soud je jednodušší, při stanovení výživného a posouzení jeho výše, vycházet z jeho příjmu, který se stává potom základním východiskem. Samozřejmě se musí zvážit i další okolnosti, mezi které patří jeho schopnosti a možnosti. Ty musí být v souladu s výší dosahovaného příjmu. Proto je pro navrhovatelku důležité vědět, kde povinný pracuje, na jakém postu, a tuto skutečnost uvést do návrhu o úpravě poměru a stanovení výživného, aby si soud mohl vyžádat od příslušného zaměstnavatele zprávu o příjmech povinného.

Většinu zaměstnaného obyvatelstva tvoří osoby, které jsou v pracovním poměru. Tyto osoby pobírají mzdu nebo plat, které jsou především upraveny příslušnými ustanoveními zákoníku práce, mzdovými předpisy a kolektivními smlouvami.

Mzdu můžeme chápat tak, jak je uvedeno v ustanovení § 109 odst. 2 zák. práce jako *„peněžité plnění a plnění peněžité hodnoty (naturální mzda) poskytované zaměstnavatelem zaměstnanci za práci, není-li v tomto zákoně dále stanoveno jinak.“*²⁵ Tato mzda nesmí být nižší než je stanovená minimální mzda, která jak je stanoveno v nařízení vlády č. 567/2006, činí od 1. ledna 2007 nejméně 8.000,-Kč za měsíc a nejméně 48.10,-Kč za hodinu. Mzdu pobírají ti zaměstnanci, kteří pracují pro podnikatelské subjekty. Plat pobírají zaměstnanci, kteří pracují pro příspěvkové a rozpočtové organizace a jsou u nich zaměstnáni v pracovním či služebním poměru. U zaměstnanců, kteří pobírají mzdu, plat a případně odměny za práce konané na základě dohod o práci konané mimo pracovní poměr, není pro soud problematické stanovit výši výživného, protože má pro to dostatečné podklady (zprávy od zaměstnavatelů, mzdové listy).

3.3.2 Příjem u osob samostatně výdělečně činných

Je-li povinným osoba samostatně výdělečně činná, je pro navrhovatelku problematické ve svém návrhu konkrétně popsat příjmy povinného. Pro stanovení výše výživného u soukromých podnikatelů to je složitější proto, že jejich příjem *„z pracovní činnosti zpravidla nelze určit jednoznačně, neboť část získaných prostředků je vždy vynakládána na provoz firmy a k investičním účelům. Tyto prostředky však lze též zohlednit, a to tehdy,*

---

²⁵ JAKUBKA, J.: *Zákoník práce*. 5. aktualiz. vyd. Olomouc : Anag, 2009. 143 s. ISBN 978-80-7263-491-0.s.52

přispějí-li ke zvýšení majetkových hodnot, jejichž vlastníkem nebo spoluvlastníkem povinný rodič je.“²⁶

Soud má možnost, jak může požadované údaje zjistit. V ustanovení § 85a ZOR je uvedeno, že „*rodič, který má příjmy z jiné než závislé činnosti podléhající daní z příjmů, je povinen soudu prokázat své příjmy, předložit podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů a umožnit soudu zjistit i další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněným údaji chráněných podle zvláštních předpisů.*“²⁷

Může se stát, že rodič tuto povinnost nesplní, neprokáže své příjmy a se soudem nespolupracuje. Soud však musí z nějakého stanoveného příjmu vycházet. Měsíční příjem se pak posoudí jako 12,7 násobek životního minima pro jednotlivce. Před novelizací zákona o rodině, která byla provedena zákonem č. 112/2006 Sb. byla tato částka stanovena na 15 násobek životního minima pro jednotlivce stanoveného zák. č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu. Myslím si, že původně stanovený násobek, jako určitý nátlakový mechanismus, mohl lépe působit na součinnost a spolupráci povinných osob.

Při určování možností a schopností rodiče, který je soukromým podnikatelem, vychází soud z daňových přiznání a peněžních deníků. Má k dispozici výpisy z účtu a jiné podobné doklady. Finanční úřady jsou v dané věci povinni sdělit na žádost soudu informace, které se týkají základu daně soukromých podnikatelů pro účely výživného. Vychází se přitom ze zákona č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků.

Vzhledem k tomu, že údaje, které předkládá povinný daňovému orgánu, mohou být nepřesné, zkreslené a neposkytující dostatečné a přesné informace o jeho skutečných příjmech, nelze vždy tyto údaje považovat při rozhodování soudu o výživném za dostačující. V komentáři k ustanovení § 96 ZOR, je uvedeno, že soud se totiž také musí zaobírat výdaji a ztrátami osob samostatně výdělečně činných. Ti mohou svou vlastní činností ovlivňovat výsledky hospodaření. Při stanovení výše výživného u soukromých podnikatelů se tedy musí vycházet nejen z čistého zisku, ale i z jeho celkové majetkové situace. „*U podnikatele vykazujícího ztráty je třeba důsledně zvažovat jeho možnosti a často nezbude, než vycházet ze stavu před započítáním podnikání.*“²⁸ Nedorahuje-li povinný svým podnikáním dostatečné

²⁶ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory.* 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.79

²⁷ HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J.: *Zákon o rodině : komentář a předpisy související.* 8. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha a.s., 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.s.285

²⁸ HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J.: *Zákon o rodině : komentář a předpisy související.* 8. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha a.s., 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.s.324

příjmy a ty jsou nízké, musí soud objasnit jeho majetkové poměry a posoudit jeho schopnosti a možnosti v souladu se zákonem o rodině

3.3.3 Příjem nedostatečný k plnění výživného

Může se stát, že povinný dosahuje velmi nízké příjmy nebo je bez jakéhokoliv příjmu. Tímto kritériem se musí soud také zabývat a brát jej v úvahu při svém rozhodování o stanovení výživného.

Jak vyplývá z komentáře k ustanovení § 96 odst. 1 ZOR, je-li povinná osoba bez jakéhokoliv příjmu, musí se posuzovat, jakých příjmů by mohla dosahovat. U osoby, která není zaměstnána nebo nevykonává ani žádnou jinou výdělečnou činnost a nemá jiný zdroj příjmů, se zjišťují důvody ukončení předchozího zaměstnání, případně z jakého důvodu ukončila podnikatelskou činnost. Soud zkoumá, zda je evidována na úřadu práce a sama projevuje zájem a úsilí najít si nové zaměstnání. Rozhodující je i výše sociálních dávek, které pobírá od státu z důvodu své nezaměstnanosti. Soud zkoumá i další skutečnosti, např. ty, které nasvědčují tomu, že povinný je nezaměstnaný z důvodu svého neodpovědného chování, odešel ze svého zaměstnání, přestože neměl zajištěné nové, nebo se o nové zaměstnání nezajímá a nehledá jej, a nezaeviduje se na úřadu práce. Soud v těchto případech zjišťuje vzdělání a kvalifikaci povinného. Od úřadu práce si zjistí počet volných míst a následně uvažuje nad možností povinného uplatnit se na trhu práce. Dále soud musí při stanovování výše výživného rozlišovat mezi osobami, které jsou sice oficiálně nezaměstnané, ale nelegálně pracují a mezi osobami, které jsou nezaměstnané, evidované na úřadech práce z objektivních důvodů. Například je-li v regionu značný nedostatek pracovních míst. To nevyklučuje ale povinnost soudu zabývat se tím, zda osoba, která je evidována na úřadu práce, nemá možnosti najít si zaměstnání v jiném regionu s dostatkem pracovních míst.

Nedostatečný příjem potřebný ke stanovení výživného, může mít povinný tehdy, je-li ve výkonu trestu odnětí svobody. Tím jsou jeho schopnosti a možnosti pracovat omezeny možnostmi práce ve výkonu trestu. Při stanovování výše výživného se vychází z vyhlášky č. 10/2000Sb. o srážkách z pracovní odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě. Výživné se stanoví v takové výši, aby z pracovních odměn, které povinný ve výkonu trestu dosahuje, mohlo být výkonem rozhodnutí vymoženo.

Trochu jiná situace nastane při určení výše výživného tehdy, připravuje-li se povinný na budoucí povolání formou denního studia. Studium lze považovat za jeho zaměstnání,

a proto se musí zhodnotit všechny jeho příjmy v této době. Student je sám odkázán na výživu a podporu od svých rodičů a nelze mu stanovit vyživovací povinnost.

3.3.4 Existence vlastního majetku povinného

Posledním z kritérií, které za určitých podmínek může mít vliv na stanovení výše výživného, je existence vlastního majetku povinného. Je to majetek, který mu přináší výnosy a má vliv na jeho finanční poměry a tím i na jeho životní úroveň. Musí se vzít v úvahu to, že pokud by oprávněný a povinný žily ve společné domácnosti, tak by se i dítě nepochybně podílelo na výtocích z tohoto majetku pocházejících. Proto se při určování výše výživného posuzují i majetkové možnosti povinného, avšak nejen jeho, ale i obou rodičů. Je-li jedním z kritérií určování výše výživného i majetek povinného, musí se vždy jednat o movitý i nemovitý majetek v jeho vlastnictví.

3.4 Zhodnocení stávajícího stavu určujícího výši výživného

Tak jak bylo na předcházejících stránkách uvedeno, posuzuje se při stanovení výše výživného celá řada kritérií. Počínaje odůvodněnými potřebami oprávněné osoby, schopnostmi a možnostmi povinného a konče jeho majetkovými poměry. Soud zkoumá výši jeho příjmů, zda se bez důležitého důvodu nevzdal výhodného zaměstnání, majetku apod. Vliv má zdravotní stav dítěte i povinného. V úvahu se musí brát i vzdělání povinného, jeho pracovní možnosti a situace na trhu práce v regionu. To vše, dle mého názoru, objektivně posoudí celou situaci před stanovením výše výživného. Soudy sice pečlivě zvažují všechny podmínky a okolnosti potřebné pro rozhodnutí, ale celý proces však trvá relativně dlouhou dobu, je složitý, a přestože se postupuje dle zákona o rodině, nevede k jednoznačnému a jednotnému postupu jednotlivých soudů při posuzování výše výživného v rámci České republiky. Výše výživného v obdobném případě se může lišit řádově o stokoruny či tisíce, přestože se může jednat o případy mající stejné výchozí podmínky. Domnívám se, že je nutné sjednotit jednotlivá rozhodnutí soudů a urychlit řízení o stanovení výživného.

V mnoha evropských státech, např. v Německu a Rakousku existují tabulky, případně jiné materiály, které jsou jen orientační, ale pomáhají právě při problematice určení výživného k jednotnému postupu soudů. V Rakousku i v Německu vycházejí tabulky, zmiňuje se o nich Hana Nová ve své knize „Vyživovací povinnost“, z procentuálního příjmu povinného a výše výživného se pohybuje mezi 12-25, případně 26 % příjmu povinného. *„Přestože se jedná pouze o pomocný materiál, a soudce se může odchýlit dle okolností každého jednotlivého*

*případu, je tato metoda velmi využívána a ke sjednocení postupu soudců nepochybně přispívá“.*²⁹ Domnívám se, že obdobné orientační tabulky by mohly najít uplatnění i u českých soudů. Tím by byla zajištěna určitá spravedlnost, protože by platila stejná procenta, jak pro povinného s nízkými příjmy, tak pro povinného, jehož příjmy jsou mnohonásobně vyšší. Oficiální tabulka nebo nějaký centrální návod, jak by české soudy měly potupovat a rozhodovat jednotně, však neexistuje.

Situací nejednotného postupu při stanovení výše výživného a především také stoupající počet případů neplnění vyživovací povinnosti povinným, vedl poslance ČSSD k podání návrhu „zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o výživném)“, který byl předložen v poslanecké sněmovně v květnu 2009 poslankyní Alenou Čurdovou. V návrhu tohoto zákona bylo uvažováno stanovit tzv. minimální povinné výživné rozvedených rodičů, podle kterého by povinný rodič hradil výživné v takové výši, která by se pohybovala v závislosti na věku dítěte. Toto výživné by se také pravidelně valorizovalo dle růstu životního minima. Součástí tohoto návrhu byla orientační tabulka s výší výživného dle věku dítěte, která by mohla sloužit soudům jako určité vodítko.

*„Sociální demokracie navrhla ustavit minimální povinné výživné pro děti rozvedených rodičů. Rodič, který nemá dítě v péči, by měl platit měsíčně alespoň 1400 korun na dítě do šesti let věku a 1680 korun na starší dítě. Ještě vyšší minimální výživné by pak platili bohatší rodiče, až 13.200 korun na dítě měsíčně. Výživné by se pravidelně valorizovalo spolu s růstem životního minima.“*³⁰

Povinný, který má příjem v rozmezí od 20.000,-Kč do 30.000,-Kč by hradil 3.000,-Kč, respektive 3.600,-Kč, a rodič, který má příjmy nad 100.000,-Kč, by u dítěte do 6 let hradil 11.000,-Kč a u dítěte nad 6 let 13.200,-Kč minimálního výživného.

Přestože předchozí návrhy ČSSD o hrazení výživného státem byly zamítnuty, ČSSD se zcela této myšlenky nevzdala a ve svém novém návrhu uvedla, že by stát hradil tzv. náhradní výživné, a to ve výši poloviny minimálního výživného. Tato částka by byla vyplácena jen těm rodinám, kterým ze strany povinného není výživné hrazeno a které mají nárok na přídavky na děti. Tento zákon v některých ze svých ustanovení vycházel z již

²⁹ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2.s.71

³⁰ ČTK. *České noviny.cz* [online]. 17.5.2009. Praha : 2009 , [cit.2009-10-18]. Dostupný WWW: <http://www.ceske noviny.cz/lzpravy/cssd-navrhuje-minimalni-povinne-vyzivne/> 377351. ISSN 1213-5003

předchozího návrhu zákona o náhradním výživném (zálohování výživného státem), který byl dne 24. října 2007 v Poslanecké sněmovně zamítnut.

Navrhovatele zmíněného zákona vedly k jeho podání následující okolnosti. Je jím nízká výše stanovovaného výživného, která se pohybuje mezi 15-25% u dítěte, které nemá žádné zvláštní a nadstandardní potřeby a činí průměrnou výši 2 149,-Kč. Tato částka však pokryje pouze cca 20% potřebných nákladů na výchovu a výživu dítěte. Nejednotné rozhodování soudců při určení výše výživného, kdy se jeho výše při stejných podmínkách v různých rozhodnutích může i podstatně lišit, byl další důvod, který vedl k podání návrhu zákona. V důvodové zprávě je uvedeno, že v České republice neexistují žádné orientační tabulky, které by garantovaly určitý standart dítěte a pomohly stanovit výživné v závislosti na věku dítěte a příjmu povinného.

Existence tabulek by, dle mého mínění, byla prospěšná, umožňovala by sjednotit rozdílný postup soudů při jejich rozhodování. Základem pro rozhodnutí však musí být příslušná ustanovení zákona o rodině a kritéria a podmínky z něj vyplývající.

Za významné považuji možnost valorizace výživného. A to především proto, že oprávněné potřeby dítěte se nemění pouze v určitých etapách dle jeho vývoje, ale mohou se měnit častěji a pravidelně i v průběhu roku. Stanovené výživné není vždy dostatečné a ne vždy reaguje na měnící se potřeby dítěte. Navrhovaná valorizace výživného o inflaci by mohla tuto situaci řešit a to zejména i proto, že ke zvýšení výživného dochází až po podání návrhu zákonným zástupcem dítěte, rozhoduje se o něm soudem a je nutné celý proces stanovení výživného opakovat, zkoumat opětovně všechna kritéria a podmínky potřebné pro určení výživného.

Vláda však dne 8. června 2009 projednala a posoudila „návrh zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o výživném)“ a vyslovila s tímto návrhem nesouhlas

Ve Sněmovním tisku č. 849 je uvedeno stanovisko vlády k návrhu zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o výživném).

Mezi podstatné důvody patří to, že by zákonem došlo k „přenesení vyživovací povinnosti z rodiče na stát a prakticky umožňuje oprávněným rezignovat na vlastní snahu domoci se výživného od povinné osoby Zároveň takřka jakoby vybízel (jistě nechtěně)

povinné osoby vyživovací povinnost neplnit, neboť totálně rezignuje na jakoukoliv snahu od nich částky, vyplacené na náhradním výživném, zpětně vymáhat.“³¹

Za další významný důvod bylo považováno, že vyživovací povinnost rodičů a dětí je upravena zákoně č. 94/1963 Sb. o rodině, a není vůbec nutné, aby o úpravě vyživovací povinnosti pojednával další zákon.

Dalším významným stanoviskem uvedeným ve Sněmovním tisku č. 849, odůvodňujícím zamítnutí návrhu je, že v návrhu je zmiňováno použití a využívání v další soudní praxi tzv. Düsseldorfské tabulky, která však v praxi zohledňuje i další hlediska při určování výše výživného. Oproti tomu tabulka, která byla součástí návrhu zákona, uvažovala při výpočtu výživného pouze o dvou kritériích, a to příjem povinného a věk oprávněného, což lze považovat za zcela nedostačující. Soudu by tak bylo znemožněno zohlednit další okolnosti důležité při určení výše výživného a to zejména ty, při kterých se vychází z ustanovení § 96 odst. 1 zák. č. 94/1963 Sb. ZOR.

Tyto důvody nelze opomenout. Myslím si však, že existence právní normy reagující na současnou problematiku stanovení výživného a jeho plnění by byla pro existující právní stav do budoucna prospěšná. Jako krok správným směrem se mi jeví iniciativa ministryně spravedlnosti Daniely Kolářové, která uvažuje o zavedení orientačních tabulek, které by pomohly stanovit výživné v závislosti na věku dítěte. Zároveň uvažuje o přenesení pravomoci stanovit výživné na sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jednalo by se o případy vzájemné dohody rodičů o výši výživného. Došlo by k urychlení procesu stanovení výživného a k ulehčení práce soudů. Dle mého mínění stejně bude nutné, aby sociální pracovnice sledovaly všechna kritéria nutná pro stanovení výživného a ne pouze orientační hodnoty uvedené v tabulce. Pokud by byla dohoda rodičů o výživném v rozporu s těmito kritérii, měl by o výši výživného rozhodnout soud.

---

³¹ Stanovisko vlády k návrhu zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o výživném). *Sněmovní tisk č. 849* [online]. 2009 [cit.2009-10-18]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/archiv2/cdrom/2006ps/eknih/2006ps/tisky/t084901.pdf>

4 Sociální systém v ČR a jeho vztah k výživnému

V České republice jsou součástí existujícího sociálního systému dva instituty, které se zaměřují na pomoc sociálně potřebným osobám a na pomoc osobám s nedostatečnými příjmy. Upravené jsou zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (zákon o SSP) a zákonem č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi.

4.1 Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Dávky sociálně státní podpory (SSP) směřují k rodinám s nezaopatřenými dětmi a jednotlivcům. Slouží k hrazení nákladů spojených s potřebami rodin. Dávky SSP jsou hrazeny státem, na náklady státu a vypláceny jsou příslušnými úřady práce dle místa trvalého bydliště žadatele.

Na dávky SSP mají nárok jen fyzické osoby a společně posuzované osoby, které mají trvalý pobyt v České republice. Za určitých podmínek je mohou pobírat i občané EU, cizinci s trvalým pobytem na území ČR, případně i další osoby, které nemají na území ČR trvalý pobyt. Za rodinu je dle tohoto zákona považováno soužití rodičů a jejich nezaopatřených dětí. Nezaopatřené dítě je takové dítě, které neukončilo povinnou školní docházku, připravuje se na budoucí povolání nebo je zdravotně postižené. Hranice vyplácení dávek je však limitována věkem 26 let. Systém dávek SSP poskytuje přídavky na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení. Výše těchto dávek je ovlivněna příjmem rodiny. Bez ohledu na výši příjmu je rodině poskytován rodičovský příspěvek, dávky v péči, porodné a pohřebné. Podstatné pro stanovení výše a nároku dávek je hranice životního minima. Pro počet dávek a jejich výši je nutné posoudit sociální situaci v rodině a její příjmy. Není vyloučeno, že rodina může pobírat i více dávek SSP najednou. Posuzují se příjmy ze závislé činnosti a podnikání nebo z jiné samostatně výdělečné činnosti. Dále mají vliv na posouzení vyplácené dávky příjmy plynoucí z nemocenského a důchodového zabezpečení nebo podpory v nezaměstnanosti. Počítají se tzv. čisté příjmy a „od 1. ledna 2008 se do příjmu nezapočítává výživné, které v rozhodném období platila osoba dítěti, se kterým je pro účely stanovení rozhodného příjmu osobou společně posuzovanou.“³²

³² Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí [online]. 2002-2009 [cit. 2009-10-17]. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp>>.

Nárok na dávky SSP, tj. přídavky na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení, zaniká již po třech měsících, ode dne vzniku nároku. Žadatel o dávku musí opětovně požádat a doložit všechny potřebné náležitosti. Přestože se pro mnoho žadatelů může toto opatření jevit jako omezující a zatěžující, a to zejména tehdy, pokud se jejich sociální situace a příjmy neměnily, považují je za správné opatření z důvodu nezneužívání vyplácených dávek při změně příjmů v rodině.

Mezi nejčastěji vyplácené dávky SSP patří přídavek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení. Výše vyplácených přídaveků na dítě je závislá od výše věku dítěte, spodní hranice je 6 let a horní 26 let, a pohybuje od částky 500,-Kč do 700,-Kč. Dále je pro její stanovení rozhodující příjem rodiny, který nesmí být nižší než 2,4 násobek životního minima. Na sociální příplatek má nárok rodič, který se stará alespoň o jedno nezaopatřené dítě, a příjem v rodině nepřevyšuje 2,0 násobek životního minima. Výše této dávky se pohybuje v závislosti na počtu společně posuzovaných osob a to ve výši od 7.080,-Kč až do 26.500,-Kč. Další dávkou SSP je příspěvek na bydlení, na který má nárok nájemce nebo vlastník bytu s trvalým pobytem v něm. Podstatné pro jeho stanovení je to, že příjmy rodiny nejsou v takové výši, aby mohly pokrýt náklady spojené s bydlením, a příjmy rodiny jsou nižší než náklady uvedené v zákoně.

Celková výše všech vyplácených dávek je závislá na počtu členů rodiny, na počtu nezaopatřených dětí a na jejich věku a nelze ji jednoznačně konkretizovat, protože souvisí s mnoha vstupními kritérii. Vyplácené dávky zohledňují pouze základní a standardní potřeby dětí. Nelze jednoznačně říci, že sledují vše, co je důležité pro rozvoj dítěte a náklady s tím spojené. Neřeší situaci, kdy není jedním z rodičů dlouhodobě placeno stanovené výživné. V systému tohoto zákona neexistuje žádná dávka, která by neplacené výživné nahrazovala.

4.2 Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Další zákon, který upravuje pomoc lidem s nedostatečnými příjmy, je zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Je postaven tak, aby motivoval lidi ke snaze zajistit si prostředky na uspokojení svých potřeb vlastní aktivitou. Slouží k řešení problémových situací, které vzniknou neočekávaně a náhle. Hmotnou nouzi lze charakterizovat jako stav, při jehož vzniku *„osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na*

úrovni ještě přijatelné pro společnost“³³, a tyto příjmy není schopna si zvýšit svým vlastním aktivním přístupem a přičiněním.

V hmotné nouzi se nenachází osoba, která se sama, přestože je toho schopna, se nesnaží zajistit vyšší příjem, nepracuje nebo není jinak výdělečně činná a není vedena na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, případně je-li evidována „*bez závažných důvodů odmítla vykonávat krátkodobé zaměstnání nebo účastnit se v cíleném programu k řešení zaměstnání.*“³⁴ Nárok na dávky v hmotné nouzi nemá dále např. osoba, která si přivodila úmyslně pracovní neschopnosti a nevznikl jí nárok na nemocenské dávky, nebo i osoba, které byla uložena sankce za neplnění povinnosti zákonného zástupce v souvislosti docházkou dítěte do školy.

V systému hmotné nouze jsou vypláceny příspěvky na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Ve vztahu k výživnému považují za důležité zmínit ustanovení § 32 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. V odst. 1 je uvedeno, že „*je-li jednou ze společně posuzovaných osob nezaopatřené dítě, kterému není déle než 3 měsíce placeno soudem stanovené výživné, určuje se pro účely příspěvku na živobytí nejprve částka nahrazující neplacené výživné nebo jeho část, která bude poskytována jako součást příspěvku na živobytí. Výše části příspěvku na živobytí nahrazující neplacené výživné se stanoví ve výši soudem stanoveného výživného, nejvýše však ve výši rozdílu mezi příjmem dítěte a jeho životním minimem.*“³⁵

V odst. 2 je dále popsáno, že v „*případě přijetí dlužného výživného je příjemce příspěvku na živobytí povinen vrátit orgánu pomoci v hmotné nouzi, který vyplatil příspěvek na živobytí, částky, které mu byly poskytnuty podle odstavce 1, a to až do výše přijatého dlužného výživného. Povinnosti podle věty první předchází možnost snížit o částku uvedenou ve větě první výši příspěvku na živobytí, na kterou vznikl nárok v následujícím období.*“³⁶

Co z uvedeného vyplývá? Je-li rodič dítěte finančně zabezpečen a jeho příjem i se sociálními dávkami přesahuje hranici životního minima při společném posouzení s dítětem, nemá nárok na získání příspěvku na živobytí, a tím tak nedostává finanční částku místo

³³ Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí [online]. 2002-2009 [cit. 2009-10-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5#zphn>>.

³⁴ tamtéž

³⁵ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi ve znění pozdějších předpisů

³⁶ tamtéž

výživného nebo jeho poměrnou část. Z dikce zákona plyne, že výše výživného je omezena na částku, která je ve výši rozdílů mezi příjmem dítěte a jeho životním minimem. Je-li příspěvek na výživu vyplácen, je jeho výše naprosto nedostatečná, a v žádném případě nedosahuje výše nevyplaceného stanoveného výživného.

Ani tento zákon neřeší neplnění vyživovací povinnosti a nereaguje adekvátně na potřeby a nároky dětí. Zapomíná se na to, že výživné neslouží pouze k uhrazení výživy, ale i k dalšímu uspokojování hmotných, kulturních potřeb a získání vzdělání a rozvoj zájmů. Od 1. září 2008 sice došlo k novele zákona o hmotné nouzi v tom smyslu, že neplní-li povinná osoba výživné, má to vliv na stanovení výše její dávky v hmotné nouzi, která bude ponížena na úroveň hranice existenčního minima. V praxi to znamená, že žadatel o dávku bude dotázán, zda má stanovenou vyživovací povinnost a zda si ji plní. Musí vyplnit čestné prohlášení. Pracovníci vyplácející dávky tuto skutečnost mohou ověřit a dávku ponížít. Jedná se o částku cca 1.000,-Kč. Nedomnívám se, že tato novela vůbec řeší placení výživného povinným a v žádném případě jej nedonutí si svoji povinnost plnit.

4.3 Zálhování výživného v České republice

Česká republika patří mezi evropské země s největším počtem rozvodu manželství. Ze statistických dat vyplývá, že na tisíc obyvatel připadnou tři rozvody. Navrhovatelky rozvodu jsou většinou ženy. Použijeme-li údaje Českého statistického úřadu, patří mezi nejčastěji rozváděná manželství ta s jedním dítětem, kterých je cca 58 % a s dvěma dětmi, kterých je 37%. S rozvody dále souvisí i počty neúplných rodin, kterých bylo v České republice v roce 2003 přes 300 tis. Se stoupajícími počty rozvodů, a tím i neúplných rodin, souvisí i stoupající počet řízení před soudy péče o nezletilé děti, kterými jsou upravována výchovná prostředí, a rozhoduje se o výživném. V roce 2003 byly nezletilé děti „svěřeny do výchovy 21 369 matkám a 1 807 otcům. Tomu odpovídají i počty rozhodnutí o výživném, které bylo uloženo druhému z rodičů. Vyživovací povinnost byla uložena 19 363 otcům a 1807 matkám.“³⁷ V roce 2008 byla první vyživovací povinnost uložena 19 098 otcům a 1 880 matkám. Projevuje se stagnující úroveň. Z údajů Českého statistického úřadu (stav k roku 2008) je patrné, že trestné činy zanedbání povinné výživy dle § 213 tr. zákona patří mezi nejčastěji páchané trestné činy. V roce 2008 byl počet těchto trestných činů 10 083. Odsouzených osob

---

³⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 964, o náhradním výživném a změně souvisejících předpisů, 4. a 5. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

bylo 6066 osob. V roce 2003 byl počet zmíněných trestných činů 14 500 a 6 296 osob bylo odsouzeno. Značnému počtu dětí a jejich zákonným zástupcům není hrazeno výživné. Uplatnit právo dítěte na výživné prostřednictvím výkonu rozhodnutí, nebo podáním trestního oznámení není vždy jednoduché.

Jedním z možných řešení této situace by mohlo být zálohování výživného státem. V České republice tato problematika není upravená žádnou právní úpravou. Proto se v Poslanecké sněmovně objevovaly snahy poslanců o řešení vzniklého problému. Východiskem měl být zákon o náhradním výživném.

První návrh zákona se objevil již v roce 2001. Vláda v zásadě s principy návrhu tohoto zákona souhlasila, ale bylo rozhodnuto, že musí být dopracován. K přepracování však již nedošlo.

V roce 2006 byl podán opětovný návrh na zákon o náhradním výživném, který byl sice Poslaneckou sněmovnou schválen, ale po uplatnění veta prezidentem republiky V. Klausem dne 8. června 2006 o něm již nebylo opětovně hlasováno.

V roce 2007 byl do Poslanecké sněmovny podán opětovně skupinou poslanců návrh zákona o náhradním výživném. Dne 24. října 2007 byl i tento návrh v poslanecké sněmovně odmítnut. Proč tento zákon, jehož podoba se rodí a vyvíjí již několik let, přináší tak rozporuplné přístupy poslanců? A proč nedošlo k jeho schválení? Na tyto otázky se pokusím v této části práce najít odpovědi. Zákon stručně charakterizuji a vyzdvihnu některé jeho klady a pokusím najít podstatné rozpory a problémy, které mohly být příčinami jeho neschválení.

4.3.1 Charakteristika návrhu zákona o zálohování výživného

Jak je patrné z návrhu zákona č. 964 „o náhradním výživném“, je podstatou návrhu úprava a stanovení náhradního výživného k nezaopatřeným dětem a jeho poskytování za podmínky, že výživné není povinnou osobou řádně plněno. Náhradní výživné je v tomto zákoně charakterizováno jako sociální dávka, jejíž poskytování bude zajištěno státem.

Nárok na náhradní výživné podle návrhu zákona má nezaopatřené dítě, které je zároveň oprávněnou osobou a má trvalé bydliště na území České republiky. Musí být splněna podmínka, že povinná osoba si neplní svoji vyživovací povinnost, která jí byla stanovena rozhodnutím soudu České republiky alespoň ve výši 300,-Kč měsíčně. Jako příjemce náhradního výživného je v tomto návrhu zákona osoba, které je vypláceno výživné stanovené na oprávněnou osobu rozhodnutím soudu. Žadatelem o náhradní výživné je pak osoba, které

je rozhodnutím soudu stanoveno, že jí výživné na oprávněnou osobu musí být vypláceno. V praxi se bude jednat o zákonného zástupce a po dosažení zletilosti dítěte jím bude samotné dítě. Povinného lze charakterizovat jako toho, který má příslušným rozsudkem soudu, případně smírem, stanovenou k dítěti vyživovací povinnost.

K poskytnutí náhradního výživného jsou v návrhu zákona specifikovány i další podmínky, za kterých může být vypláceno. Základní podmínkou je, aby o výživném bylo rozhodnuto soudem a nebylo plněno po dobu dvou měsíců. Oprávněnou osobou nebo jejím zákonným zástupcem musí být podán návrh na výkon rozhodnutí, a tři měsíce od podání tohoto návrhu povinná osoba nezačne výživné hradit. V podstatě se jedná o pět měsíců soustavného nehrzení výživného. Z daného vyplývá, že nárok na náhradní výživné vzniká po uplynutí uvedené doby prvním dnem následujícího měsíce. Další podmínkou je, že příjem společně posuzovaných osob nepřesáhne trojnásobek životního minima.

Zanikne-li nárok, musí být vyplacené náhradní výživné vráceno. S tím souvisí i povinnost příjemce náhradního výživného vrátit přeplatek do osmi dnů od vzniku skutečnosti, na jejímž základě k zániku nároku došlo. Náhradní výživné je vypláceno orgánem obce s rozšířenou působností, který o něm zároveň rozhoduje.

4.3.2 Posouzení navrhovaného zákona o náhradním výživném

Výše náhradního výživného je v návrhu zákona upravena a omezena tak, že dítě do věku 15 let dostává $\frac{3}{4}$ částky stanoveného výživného a dítě starší 15 let dostává částku rovnající se výživnému stanovenému soudem. Existuje však maximální hranice, která je stanovena na 2,5 násobek částky životního minima. Spodní hranice je omezena minimální částkou stanoveného výživného, která činí 300,-Kč. Samozřejmě, že výše náhradního výživného se může měnit, a to v závislosti na zvýšení nebo snížení stanoveného výživného, o kterém musí rozhodnout soud. Zároveň je v návrhu zákona omezena i doba, po kterou je náhradní výživné poskytováno. Ta je stanovena na 12 měsíců a může být po podání písemné žádosti prodloužena o dalších 12 měsíců, a to opakovaně. Podmínkou je trvání vyživovací povinnosti. Protože hranice věku, do kdy může být náhradní výživné poskytnuto, je omezena 26. rokem, trvá nárok na poskytnutí náhradního výživného do měsíce, který předchází právě měsíci dovršení tohoto věku. Tak jak nárok na náhradní výživné vznikne, může i zaniknout, a to v případě, že povinná osoba začne plnit svoji vyživovací povinnosti, a to minimálně po dobu tří měsíců po sobě jdoucích. Výše plnění musí činit alespoň polovinu stanoveného výživného. K další podmínce patří uhrazení dluhu na výživném, který vznikl před tím, než

bylo náhradní výživné poskytováno, a to ve výši trojnásobku stanoveného náhradního výživného za měsíc. Protože podmínkou poskytování náhradního výživného je, že příjem oprávněné osoby a společně posuzovaných osob nepřesáhne trojnásobek životního minima, dojde při existenci vyššího příjmu k zániku nároku na náhradní výživné.

Z „Důvodové zprávy k návrhu zákona č. 964, o náhradním výživném a změně souvisejících předpisů“ vyplývá, že navrhovatele zákona o náhradním výživném vedla k podání návrhu především situace týkající se vymahatelnosti práva z výživného v České republice. Lze souhlasit s tím, že co se týká výživného, je nedobytnost pohledávek problémem, který může ohrozit vývoj dítěte. Protože v České republice neexistuje v sociální oblasti žádný zákon, který tuto situaci jednoznačně řeší, ať už se jedná o zákon o sociální státní podpoře č. 117/1995 ve znění pozdějších předpisů nebo zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci hmotné nouzi, který tuto situaci řeší nedostatečně, bylo by přijetí návrhu zákona významnou pomocí pro rodiny s dětmi, kterým není výživné hrazeno a významně by se podílel na řešení jejich finanční situace.

Je otázkou, zda je správné, aby stát vytvořením dalšího zákona zachraňoval situaci při nedostatečném vlastním fungování. Mám tím na mysli složitost vymáhání pohledávek výkonem rozhodnutí. A jak je vidět na stoupajícím počtu trestných činů zanedbání povinné výživy dle § 213 tr. zákona, ani hrozba trestu nevede vždy k nápravě při nedobrovolném placení výživného. Možná by byla přínosnější existence vhodnější právní úpravy vymáhání pohledávek snad pomůže přísnější trestní sazba za přečin zanedbání povinné výživy dle § 196 tr. zákoníku.

Ze strany odpůrců zákona, především z řad opoziční poslanců, zaznívali názory, že tento zákon zbaví rodiče, který výživné neplatí, odpovědnosti a dojde k jejímu přenesení na stát. Tyto dlužné pohledávky pak bude muset stát vymáhat. Argumentují tím, že vymáhání těchto pohledávek státem by nebylo o mnoho lepší, než v případě vymáhání dlužného výživného rodičem dítěte. Změnilo by se pouze to, že rodič dítěte, kterému není výživné hrazeno, by se neúčastnil řízení o vymáhání pohledávek. Tato role by připadla státu. Domnívám se, že pro ženu by v tomto bodě byla existence zákona přínosná, protože stát by v podstatě převzal odpovědnost za vymáhání výživného na sebe a žena by se tak vyhnula procesu vymáhání výživného, který je často zdlouhavý a pro navrhovatele výkonu rozhodnutí, který nemá dostatečné znalosti, složitý. Stát má lepší možnosti pro vymožení pohledávek než většina oprávněných osob.

Návrh zákona neřeší, jak bude vyplácené náhradní výživné po povinném vymáhat. Považuji za chybné, že se navrhovatelé zpětným získáním vyplacené částky nezabývali. Možné řešení je použití současného systému exekučního řízení prostřednictvím soudních exekutorů.

Další otázkou, kterou však nepovažuji za problematickou, je financování návrhu zákona. Je důležité si uvědomit, že stát by musel do systému náhradního výživného vložit v prvopočátku určitou finanční částku, která zajistí, aby vytvořený systém náhradního výživného mohl řádně fungovat. V důvodové zprávě návrhu zákona „*je uveden maximální náklad ve výši 1,57 mld. Kč za rok.*“³⁸ Od této částky byly odečteny náklady potřebné na vyplácení příspěvku na výživu dle zákona 482/1991 Sb. o sociální potřebnosti, jehož platnost skončila k 31. 12. 2006, a byly zohledněny další faktory, a výsledné náklady tak činily 500 mil. Kč. Přestože se nyní hovoří o ekonomické krizi, domnívám se, že tato částka i v případě, že by byla vyšší, není pro českou ekonomiku tak značná a systém náhradního výživného by bylo možné financovat.

Dostávat stanovené výživné je nepopiratelné právo každého dítěte. Přes všechny nedostatky bude existence takového zákona v České republice do budoucna nevyhnutelná, zejména proto, že současné právní úpravy podílejících se na vymáhání práva z výživného nedostatečně řeší situaci, kdy výživné není plněno. V souvislosti s tímto zákonem bude nutné se zamyslet nad vymahatelností vyplaceného náhradního výživného po povinném, s případnými sankcemi za neuhrazení dlužných pohledávek.

---

³⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 964, o náhradním výživném a změně souvisejících předpisů, 4. a 5. volební období - Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

5 Vymáhání práva z výživného

Výživné, které je stanovené vykonatelným rozsudkem, může být v případě, že není dobrovolně plněno, vymáháno. Domáhat práva z výživného se může rodič nebo další osoby, které mají dítě svěřené do péče, případně zletilé dítě. Pohledávky z výživného lze vymáhat prostřednictvím výkonu rozhodnutí. Dalším nástrojem může být podání trestního oznámení pro podezření z přečinu zanedbání povinné výživy dle ustanovení § 196 trestního zákoníku.

5.1 Výkon rozhodnutí, exekuce

Neplní-li si povinný dobrovolně to, co mu je uloženo vykonatelným rozhodnutím soudu, může se oprávněný domáhat svých práv, a to podáním návrhu na soudní výkon rozhodnutí. Výkon rozhodnutí lze zahájit pouze na základě podaného návrhu, který může být podán písemně, faxem, apod. Návrh, jehož podání podléhá soudnímu poplatku, obsahuje povinné náležitosti. Musí zde být uveden soud, ke kterému je návrh na výkon rozhodnutí adresován, identifikující údaje o oprávněném a povinném, důvod pohledávky, podpis a datum. Součástí podaného návrhu je pravomocný rozsudek potřebný pro výkon rozhodnutí, tj. exekuční titul. K nařízení a provedení výkonu rozhodnutí je příslušný soud v místě bydliště povinného (dlužníka). Návrh oprávněného na výkon rozhodnutí musí být tedy podán v místě bydliště povinného. Jedná-li se o vymáhání dlužného výživného na nezletilé dítě, je k podání návrhu na výkon rozhodnutí příslušný ten soud, kde nezletilý bydlí, a to na základě dohody rodičů nebo na základě rozhodnutí soudu. Obecný soud povinného je místně příslušný ve všech dalších případech vymáhání dlužného výživného srážkami ze mzdy. Je-li to však v zájmu nezletilého dítěte a jedná-li se o závažný důvod, může soud, který je příslušný k projednání věci, přenést svoji místní příslušnost na soud jiný. To lze uskutečnit jen na návrh některého z účastníků řízení, ale i bez návrhu. Před tím, než oprávněný podá návrh na výkon rozhodnutí, musí se zamyslet nad tím, kdy jej podá, za jakým účelem, pro co, z jakého důvodu a na jaký majetek povinného. Podle toho se bude vybírat vhodný způsob exekučního prostředku.

Do návrhu na výkon rozhodnutí, který se týká zaplacení peněžité částky, uvede navrhovatel i způsoby provedení samotného. Jak je uvedeno v ustanovení § 259 OSŘ, oprávněná osoba může také požádat před samotným podáním návrhu na výkon rozhodnutí nebo při jeho podání, aby předseda senátu předvolal povinného a vyzval jej k dobrovolnému splnění své povinnosti. Toto se týká i dlužného výživného. Soud sice může vyzvat povinného k dostavení se k soudu, ale jeho účast nemůže být vynucována. Oprávněný v případě, že

navrhuje výkon rozhodnutí, musí blíže specifikovat jednotlivé způsoby jeho provedení. Například při srážkách ze mzdy musí v návrhu uvést zaměstnavatele, při prodeji nemovitostí označit přesně o jakou nemovitost, jejíž prodej navrhuje, se jedná, při prodeji movitých věcí musí do návrhu označit výslovné určení věcí, které mají být prodány atd.

Po nařízení výkonu rozhodnutí je nutné usnesení o výkonu rozhodnutí doručit všem zúčastněným stranám. V případě, že se jedná o výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy, soud doručí rozhodnutí „*oprávněnému, povinnému a plátcí mzdy. Povinnému a plátcí mzdy je doručí do vlastních rukou.*“³⁹

Při realizaci výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu se rozhodnutí doručuje ve smyslu ustanovení § 304 odst. 2 OSŘ oprávněnému, povinnému a peněžnímu ústavu, kterým se musí doručit do vlastních rukou. Povinný nesmí toto rozhodnutí obdržet dříve, než jej dostane peněžní ústav.

Při výkonu rozhodnutí příkázáním jiných peněžitých pohledávek (§ 313 odst. 2 OSŘ), „*soud doručí usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí oprávněnému, povinnému a dlužníkovi povinného. Dlužníkovi povinného je doručí do vlastních rukou.*“⁴⁰ Povinný opět nesmí obdržet toto usnesení dříve, než jej dostane dlužník povinného.

Je-li nařízen výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí, je ve smyslu ustanovení § 325 odst. 1 OSŘ, usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí, je doručeno povinnému až při samotném provádění výkonu. Není-li přítomen, doručí se mu společně s vyrozuměním o provedení soupisu věcí. Vyrozumění se doručuje také oprávněné osobě a manželu povinného. Oprávněný nemusí do svého návrhu movité věci jednotlivě určit, může však označit věc, která má být prodána.

Opačná situace ale je, má-li být pohledávka uspokojena prodejem nemovitosti. Zde musí být nemovitost jasně označena. Po realizaci výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti se rozhodnutí doručuje oprávněné i povinné osobě, případně manželu povinného, jedná-li se o nemovitost ve společném jmění manželů a manžel je jejím spoluvlastníkem, a dalším osobám, které mají předkupní právo, a příslušnému katastrálnímu úřadu.

Projednání návrhu na zahájení výkonu rozhodnutí probíhá u soudu zpravidla bez účasti povinného. Ten se o řízení většinou dozví až ve chvíli doručení rozhodnutí o nařízení výkonu. Po podání návrhu u soudu začíná exekuční řízení. Soud může oprávněnému na jeho

---

³⁹ Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ tamtéž

žádost poskytnout pomoc při zjišťování bydliště povinného a dále se může písemně dotázat povinného na to, zda pobírá mzdu nebo jiný pravidelný příjem a od koho, na název bankovního ústavu, kde má účet a na číslo jeho účtu. Povinný musí na tento dotaz soudu do týdne od jeho doručení odpovědět. Odpoví-li úmyslně nepravdivé údaje nebo neodpoví-li vůbec, může mu být ze strany soudu udělena pořádková pokuta. Návrh na výkon rozhodnutí musí odpovídat obsahu exekučního titulu. Pokud by nebyla pohledávka splatná nebo neuplynula lhůta k jejímu splacení, nemůže být exekuce povolena. O výkon rozhodnutí musí požádat jen ten, kdo je v exekučním titulu označen jako oprávněný a exekuce nemůže směřovat proti nikomu jinému než tomu, kdo je v exekučním titulu označen jako povinný.

Po přezkoumání návrhu soud v případě, že je v souladu s právem, nařídí výkon rozhodnutí. Soud vydá usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, které se doručí oprávněnému a dalším osobám v závislosti na druhu použitého exekučního prostředku. *„Proti usnesení je možno podat odvolání do patnácti dnů od doručení usnesení u soudu, proti jehož usnesení směřuje, a to kteroukoliv ze zúčastněných osob“.*⁴¹ V odvolání musí být uvedeno, kterému soudu je určeno, kdo jej podal a které věci se týká. Dále zde musí být specifikováno, v čem spočívá nepravnost usnesení nebo postupu soudu, nové důkazy a nové skutečnosti a podpis s datem. Usnesení o výkonu rozhodnutí v případě, že proti němu bylo podáno odvolání, nemůže nabýt právní moci do té doby, dokud o odvolání soud pravomocně nerozhodne. Výkon rozhodnutí může být zahájen až po nabytí právní moci usnesení.

*„Povinný nebo i jiné osoby mohou navrhnout vyloučení určitých věcí z výkonu rozhodnutí nebo požádat o odklad výkonu rozhodnutí z důvodu nepříznivých okolností pro povinného nebo příslušníky jeho rodiny“.*⁴² Soud, který vydal příslušné usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, obsah návrhu přezkoumá, a poté o něm rozhodne. V případě vyhovění návrhu zůstávají v platnosti všechny úkony, které byly v době podání návrhu na odklad již vykonány.

Kdykoliv v průběhu po podání výkonu rozhodnutí, může dojít ke vzniku takových okolností (např. dlužník zaplatil nebo byl návrh na výkon rozhodnutí podán předčasně), které odůvodňují zastavení výkonu rozhodnutí. Důvody zastavení výkonu rozhodnutí jsou blíže popsány v ustanovení § 268 OSŘ. Výkon rozhodnutí může být zastaven na návrh i bez návrhu. Návrh může podat oprávněný i povinný. Častým důvodem pro zastavení výkonu

---

⁴¹ GROSSOVÁ, M.: *Exekuce v současné právní praxi*. 3. aktualiz. Vyd. Praha: Linde Praha a.s. 1997, 414 s. ISBN 80-7201-214-2, s. 82

⁴² tamtéž

rozhodnutí je zaplacení pohledávky ze strany povinného, který tak učiní poté, co se dozví o návrhu na výkon rozhodnutí nebo když dojde k zajištění movitých věcí. Povinný může sám navrhnout zastavení výkonu rozhodnutí, a to i bez souhlasu oprávněného, ale musí doložit, že pohledávka oprávněného byla uspokojena.

Nejpoužívanějším způsobem vymáhání výživného je výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy. Výkon rozhodnutí srážek ze mzdy najde své uplatnění pouze u osob v zaměstnaneckém nebo obdobném poměru a u těch, u kterých se objevuje pravidelně opakující se příjem (starobní nebo invalidní důchody, penzijní připojištění, apod.). Samozřejmě že jeho uplatnění není vhodné použít u zvláště vysokých dlužných částek. V tomto případě, nebo je-li dlužníkem např. osoba samostatně výdělečně činná, je vhodné použít jiný výkon rozhodnutí, kterým může být příkazání pohledávky, prodej movitých věcí, prodej nemovitostí a prodej podniku. Každý z uvedených výkonů rozhodnutí má své přednosti a nedostatky a jejich využití je závislé na konkrétní situaci. Po administrativní a organizační stránce jsou složitější. To se týká především výkonu rozhodnutí prodeje movitých věcí a prodeje nemovitostí.

Za další vhodný způsob výkonu rozhodnutí považují příkazání pohledávky z účtu u peněžního ústavu. Jedná se o efektivní způsob vymáhání pohledávek u osob, které vlastní u peněžních ústavů účty. Tímto způsobem „*lze postihnout pohledávku, kterou má povinný z běžného, vkladového nebo jiného účtu, vedeného v jakékoliv měně, vůči peněžnímu ústavu působícím v České republice.*“⁴³ Výkon rozhodnutí se provede odepsáním pohledávky z účtu povinného, ale nelze jej provést v případě, jedná-li se o finanční prostředky uložené na vkladních knížkách.

„*Předmětem výkonu rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu je právo (nárok) povinného vůči peněžnímu ústavu, spočívající v nakládání s peněžními prostředky vloženými (přijatými) na účet.*“⁴⁴ Toto právo se týká výlučně majitele účtu. Příkazáním pohledávky z účtu lze postihnout také devizové účty v cizí měně. Peněžní ústav se ocitá v roli poddlužníka. Proto zde platí zákaz plnění nároků vyplývajících z obchodně právních vztahů mezi jím a dlužníkem (klientem). Dále zde existuje povinnost dlužníka nenakládat s postiženou pohledávkou, a to dnem doručení exekučního příkazu, kdy dlužník ztrácí právo na vyplacení této pohledávky, a manipulaci s ní. Samotný výkon rozhodnutí se provede odpisem konkrétní částky z příslušného účtu povinného a jejím vyplacením oprávněnému.

⁴³ KURKA, V., DRÁPAL L.: *Výkon rozhodnutí v soudní m řízení*. 1 vyd. Praha: Linde Praha a.s. 2004, 854 s. ISBN 80-7201-443-9, s. 419

⁴⁴ KURKA, V., DRÁPAL L.: *Výkon rozhodnutí v soudní m řízení*. 1 vyd. Praha: Linde Praha a.s. 2004, 854 s. ISBN 80-7201-443-9, s. 421

Ochrana oprávněné osoby je zajištěna tzv. poddlužnickou žalobou. Podat ji lze tehdy, nejsou-li plátcem mzdy srážky provedeny včas a ve stanoveném rozsahu a bez odkladu potom, co bylo plátcem mzdy doručeno vyrozumění o nabytí právní moci nařízení výkonu rozhodnutí.

5.1.1 Srážky ze mzdy

Mezi nejčastěji využívané exekuční nástroje a mezi nejpoužívanější a nejtypičtější způsoby vymáhání výživného patří výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy. Přestože tento způsob exekucí je nerozšířenější, s rozvojem podnikatelské sféry dochází ke snižování osob v zaměstnaneckém poměru a se stoupající nezaměstnaností může docházet ke snižování využitelnosti tohoto významného exekučního prostředku.

Srážkami ze mzdy se postihuje mzda povinného, na kterou má právní nárok. Z ustanovení § 282 odst. 1 OSŘ plyne, že po „*nařízení výkonu rozhodnutí přikáže soud plátcem mzdy, aby po tom, kdy mu bude nařízení výkonu rozhodnutí doručeno, prováděl ze mzdy povinného stanovené srážky a nevyplácel sražené částky povinnému.*“⁴⁵ Stanovené částky budou plátcem mzdy povinnému sráženy ve stanovených výplatních termínech, a to pravidelně a automaticky, až do té doby, než dojde k úplné úhradě dluhu a uspokojení pohledávky. Jak je uvedeno v ustanovení § 276 OSŘ, „*srážky ze mzdy lze provádět jen do výše výkonem rozhodnutí vymáhané pohledávky s příslušenstvím.*“⁴⁶ Na plátcem mzdy (poddlužníkovi) leží odpovědnost za řádné provedení a naplnění požadovaného výkonu rozhodnutí.

Soud nezjišťuje, zda povinný dosahuje příjmu, z něhož je možno provádět srážky. Tuto skutečnost posuzuje až po podání návrhu povinným na zastavení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy. Důvodem může být nízká mzda, která nedovoluje provádění požadovaných srážek.

Ve vztahu k vymáhání výživného platí, že, je-li vykonáváno rozhodnutí, ve kterém je oprávněnému přiznáno právo na opětuující se dávky, vztahuje se nařízení výkonu rozhodnutí i na dávky, které se stanou splatnými teprve v budoucnu. Totéž platí, bylo-li rozhodnutím povinnému uloženo zaplatit peněžitou částku ve splátkách. Dojde-li již v průběhu výkonu rozhodnutí ke změně rozsudku tak, jak je uvedeno v ustanovení § 163 OSŘ, a tím ke zvýšení výživného, vztahuje se nařízení výkonu rozhodnutí i na všechny částky zvýšeného výživného

---

⁴⁵ Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád. ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ tamtéž

a zvýšené výživné má stejné pořadí jako zbytek pohledávky. Význam tohoto ustanovení spočívá především v tom, že není nutné při každé změně rozsudku o výživném opětovně podávat návrh na nový výkon rozhodnutí. Soud poté, co se dozví o zvýšení výživného, následně vyrozumí všechny účastníky výkonu rozhodnutí a plátce mzdy o tom, že se stanovené nařízení výkonu rozhodnutí vztahuje i na zvýšené výživné, a to ve stejném pořadí srážek ze mzdy. Toto vyrozumění má formu usnesení a není proti němu přípustné odvolání. Zanikne-li vyživovací povinnost, pozbývá i účinnosti nařízený výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy. Dojde-li později k obnovení této vyživovací povinnosti, je nutné, aby oprávněný opět podal nový návrh na výkon rozhodnutí.

5.1.2 Rozsah srážek ze mzdy

Rozsah srážek ze mzdy se odvíjí od výše pohledávky s příslušenstvím, která je stanovena v exekučním titulu, a dále hranicí nejvyšší přípustnosti srážek. Srážky se provádějí z čisté mzdy. Povinnému nesmí být sražena základní částka, jejíž výše a způsoby jejího výpočtu jsou stanoveny nařízením vlády ČR č. 63/1998 Sb.

„Základní částka, která nesmí být podle § 278 OSŘ sražena povinnému z měsíční mzdy činí 62% částky životního minima jednotlivce či osoby povinného a po 25% částky životního minima jednotlivce na každou osobu, které je povinen poskytovat výživné. Na manžela povinného se započítává 25% částky životního minima jednotlivce, i když má samostatný příjem. Na dítě, jež manželé společně vyživují, se započítává 25% částky životního minima jednotlivce každému manželovi zvlášť, jsou-li srážky prováděny ze mzdy obou manželů. 25% částky životního minima jednotlivce se nezapočítává na žádného z těch, v jejichž prospěch byl nařízen výkon rozhodnutí pro pohledávky výživného, jestliže výkon rozhodnutí dosud trvá.“⁴⁷

Nelze provádět vyšší srážky, než které jsou stanoveny soudem. Zákon však umožňuje (§ 287 OSŘ) po dohodě oprávněného s povinným provádět srážky nižší, než bylo stanoveno rozhodnutím. O uzavření dohody nebo odstoupení od ní, musí být vyrozuměn soud, povinný a plátce mzdy.

Výši částky, která podléhá srážkám ze mzdy, spočítá plátce mzdy. Může se však obrátit na soud s žádostí o stanovení této částky v jednotlivém výplatním období. Toto právo přísluší oprávněnému i povinnému. Plátce mzdy je odpovědný za provádění srážek ze mzdy povinného.

---

⁴⁷ GROSSOVÁ, M.: *Exekuce v současné právní praxi*. 3. aktualiz. Vyd. Praha: Linde Praha a.s. 1997, 414 s. ISBN 80-7201-214-2, s. 99

5.1.3 Přednostní pohledávky

Přednostní pohledávkou je výživné, škody vzniklé poškozeným ublížením na zdraví, škody způsobené úmyslnými trestnými činy, atd. Je-li ze mzdy povinného nutné provést stržení několik pohledávek, dochází k jejich uspokojení z první třetiny zbytku čisté mzdy, a to dle svého pořadí. Nebere se v úvahu, zda jde o přednostní pohledávky nebo ostatní. Uplatňuje se v tomto případě časová priorita, tedy pořadí pohledávek je stanoveno datem doručení nařízení výkonu rozhodnutí plátcí mzdy. „*Tato zásada se uplatňuje bez jakýchkoliv výjimek při uspokojování pohledávek z první třetiny. To se týká také přednostních pohledávek, pokud k jejich uspokojení nepostačují prostředky z druhé třetiny a dostávají se tak mezi pohledávky uspokojované z první třetiny zbytku čisté mzdy.*“⁴⁸ Výživné v tomto případě nemá přednost před dalšími pohledávkami, které byly plátcí mzdy doručeny dříve, již s nařízeným výkonem rozhodnutí srážkami ze mzdy. Výživné je z této části vymáháno jen v tom případě, pokud příslušné nařízení výkonu rozhodnutí bylo doručeno plátcí mzdy dříve, než ostatní případná rozhodnutí.

Přestože i ve druhé třetině mzdy se uplatňuje pravidlo časové priority, platí, že pohledávky týkající se výživného mají tzv. absolutní přednost před všemi ostatními pohledávkami, které jsou uspokojovány ve druhé třetině. „*Preference výživného je však i v tom, že předběhnou-li jiné přednostní pohledávky časově výživné, dostává se doručením nařízení výkonu rozhodnutí před ně.*“⁴⁹ Nepostačí-li částka sražená z druhé třetiny k uspokojení všech pohledávek výživného, uspokojí se nejprve běžné výživné všech oprávněných, a pak teprve nedoplatky za dřívější dobu, a to podle poměru běžného výživného. Nebylo-li však částkou sraženou z druhé třetiny kryto ani běžné výživné všech oprávněných, rozdělí se mezi ně částka sražená z druhé třetiny poměrně, dle výše běžného výživného bez ohledu na výši nedoplatků. Mezi přednostní pohledávky nepatří však to výživné, jehož základem poskytování je jen smlouva.

---

⁴⁸ GROSSOVÁ, M.: *Exekuce v současné právní praxi*. 3. aktualiz. Vyd. Praha: Linde Praha a.s. 1997, 414 s. ISBN 80-7201-214-2, s. 101

⁴⁹ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2, s. 52

5.1.4 Zastavení výkonu rozhodnutí srážek ze mzdy

Nařízený výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy může být zastaven na základě podání návrhu plátce mzdy, oprávněného a povinného z důvodů, „*když povinný po dobu jednoho roku nepobírá mzdu alespoň v takové výši, aby z ní mohly být srážky prováděny.*“⁵⁰ Nastanou-li uvedené důvody, je tento způsob zastavení výkonu rozhodnutí povinný. Důvodem zastavení výkonu rozhodnutí mohou být i nezaviněné překážky na straně povinného.

Výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy může být zastaven také v případě, týkají-li se srážky již jen běžného výživného a vzhledem k chování povinného a jeho poměru k práci lze předpokládat, že z jeho strany dojde k dobrovolnému plnění jeho vyživovací povinnosti. Posuzuje se, jak je povinný nadále schopen a ochoten dobrovolně plnit své platební povinnosti. Nesouhlasný názor oprávněného k tomuto důvodu zastavení exekuce nebrání tomu, aby v případě splnění požadovaný podmínek byl výkon rozhodnutí zastaven.

*„Při vymáhání výživného připadá v úvahu především zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. b) OSŘ, podle něhož bude výkon rozhodnut zastaven, jestliže vykonávané rozhodnutí bylo po nařízení výkonu rozhodnutí zrušeno nebo se stalo neúčinným.“*⁵¹ Bude se jednat o případy nahrazení původního rozhodnutí o vyživovací povinnost jiným rozhodnutím v důsledku změny poměrů a okolností, které mají vliv na výši a trvání vyživovací povinnosti. K zastavení výkonu rozhodnutí může dojít ale až tehdy, když nové rozhodnutí nabude právní moci. To neplatí, jedná-li se o rozhodnutí předběžně vykonavatelé.

Výkon rozhodnutí lze zastavit samotným návrhem na jeho zastavení (§ 268 odst. 1 písm. c) OSŘ). Toto pravidlo se vztahuje i vymáhání výživného.

Důvodem zastavení výkonu rozhodnutí týkající se výživného (§ 268 odst. 1 písm. g) OSŘ) je, „*že po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané, ledaže byl tento výkon rozhodnutí již proveden, bylo-li právo přiznáno rozsudkem pro zmeškání, bude výkon rozhodnutí zastaven tehdy, jestliže právo zaniklo před vydáním tohoto rozsudku.*“⁵² Použití tohoto ustanovení k zastavení výkonu rozhodnutí se ve vztahu k vymáhání výživného využívá jen zřídka. Jeho využití lze spatřovat snad jen „*při částečném zastavení výkonu vedeném*

⁵⁰ GROSSOVÁ, M.: *Exekuce v současné právní praxi*. 3. aktualiz. Vyd. Praha: Linde Praha a.s. 1997, 414 s. ISBN 80-7201-214-2, s. 101

⁵¹ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2, s. 52

⁵² Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

kromě výživného též pro nedoplatek na něm, je-li uplatněn zánik nebo částečný zánik této pohledávky splněním, k němuž došlo až po vydání vykonávaného rozhodnutí.“⁵³

5.1.5 Odklad výkonu srážkami ze mzdy

„O případném odkladu výkonu rozhodnutí k vydobytí pohledávky výživného pro nezletilého podle § 266 odst. 2 OSŘ je možné uvažovat tehdy, jestliže bylo v řízení o popření otcovství povinného k nezletilému zjištěno, že již pro plnění výživného ze strany povinného zřejmě nebudou dány podmínky.“⁵⁴ Může jít o případy, kdy v průběhu řízení bylo krevní zkouškou nebo testy DNA hodnověrně prokázáno vyloučení otcovství povinného k nezletilému nebo když je možné očekávat úspěch žaloby o popření otcovství povinného k nezletilému dítěti. Ale i v těchto případech je nutné sledovat, zda a jaké zájmy by mohly být tímto případným odkladem dotčeny. *„V soudní praxi byl vyjádřen též názor, že odklad provedení výkonu rozhodnutí pro vymožení výživného pro nezletilé dítě lze pro běžné výživné povolit pouze tehdy, je-li „bezpečně zjištěno“, že již pro plnění výživného nejsou „zcela zřejmě“ dány podmínky.“⁵⁵* Tím se má na mysli to, že nelze odkladem výkonu rozhodnutí vystavit nezletilého situaci, kdy by mohla být jeho výživa ohrožena.

5.1.6 Výplata srážek ze mzdy

Jak vyplývá z názvu, realizují se srážky z měsíční mzdy povinného. Pobírá-li výplatu ve formě zálohy, existuje zde možnost, aby plátce mzdy strhl povinnému již poměrnou částku ze zálohy. Platí však, že se srážky vypočítávají vždy z měsíční mzdy, a to i tehdy *„dochází-li k výplatě dlužné mzdy za několik měsíců najednou, je třeba vypočítat srážky za každý měsíc zvlášť.“⁵⁶* Dochází-li k výplatě zálohy mzdy na několik měsíců dopředu, spočítá se, kolik případně z této zálohy na jednotlivé měsíce, a z takto vypočtené měsíční zálohy se provedou povinnému příslušné srážky. Oprávněnému je však sražená finanční částka vyplacena plátcem mzdy až po uplynutí příslušného měsíce. Je-li nutné strženou částkou ze mzdy povinného uspokojit více pohledávek, může plátce mzdy zaslat strženou částku soudu, který ji rozdělí a zašle oprávněným. Na základě žádosti oprávněného soud určí plátcu mzdy, aby strženou částku zaslal příslušnému soudu a plátce mzdy tak musí učinit. Je-li oprávněný sám v pozici

⁵³ NOVÁ, H.: *Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2, s. 58

⁵⁴ KURKA, V., DRÁPAL, L.: *Výkon rozhodnutí v soudní m řízení*. 1. vyd. Praha: Linde Praha a.s. 2004, 854 s. ISBN 80-7201-443-9, s. 339

⁵⁵ tamtéž

⁵⁶ Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

dlužníka vůči plátcí mzdy, nemůže mu tento sraženou částku zadržet a započíst si ji, ale musí mu ji vyplatit.

Při vymáhání výživného může docházet ke změně plátce mzdy. Zákonná úprava na tuto situaci pamatuje a při změně zaměstnání povinného dochází k plynulému přechodu výkonu rozhodnutí na nového plátce mzdy, a tím i k plynulému zabezpečení placení výživného prostřednictvím srážek ze mzdy. Výše uvedené není pouze specifikem vymáhání výživného, ale je poplatné obecně. Má svůj význam především v řádném a pravidelném zabezpečení nezletilého dítěte, protože plynulé provádění srážek ze mzdy si v tomto případě plní společensko-ekonomickou funkci.

5.2 Vymáhání pohledávky dlužného výživného z ciziny

Vymáhání výživného z ciziny je umožněno především prostřednictvím právního nástroje, který je součástí právní pomoci při vymáhání výživného v cizině. Jedná se o New Yorkskou Úmluvu – „Úmluva o vymáhání výživného v cizině“ ze dne 20. 6. 1956. Obsahuje seznam smluvních států a podle této úmluvy se řídí především administrativní spolupráce mezi jednotlivými smluvními státy. Tato úmluva nabyla účinnosti dne 25. května 1957. Pro Československou republiku dne 2. listopadu 1958. Účelem této úmluvy dle čl. 1 je usnadnit vymáhání výživného tomu, kdo žije na území jednoho státu proti osobě, která žije na území druhé státu.

Prostřednictvím této smlouvy nedochází ke vzájemnému uznávání titulů, které se týkají výživného, a proto je třeba používat i jiné způsoby, které umožňují další existující smlouvy. Patří sem především dvě mezinárodní smlouvy, a to „Úmluva o uznávání vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem“ ze dne 15. 4. 1958 a „Úmluva o uznávání výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti“ ze dne 2. 10. 1973. Pro situace, kdy mezi dotčenými státy nelze použít výše uvedené úmluvy, používá se mezi státy Evropské unie i nařízení „Rady (ES) č. 44/2001 z 22 prosince 2000 o příslušnosti a uznávání výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních.

V prezentaci „Vymáhání výživného z ciziny“, kterou vytvořil Mgr. Jiří Foral, Kancelář veřejného ochránce práv, je zmíněno, že při vymáhání dlužného výživného v případě, že povinná osoba žije v cizině, se oprávněná osoba (zákonný zástupce nezletilého dítěte nebo již zletilé dítě) žijící v České republice může obrátit přímo na Ministerstvo zahraničí ČR nebo na jakýkoliv soud v ČR (nejen soud příslušný podle místa bydliště). Po

sepsání návrhu na výkon rozhodnutí soud poté prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti ČR kontaktuje příslušný justiční orgán v zahraničí, kterému věc postoupí. Pro oprávněnou osobu žijící v České republice je asi nejjednodušší obrátit se při pomoci o vymáhání výživného v cizině na Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. Činnost úřadu je upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a pomáhá zajistit oprávněnému vymáhání výživného od povinného, který žije v cizině.

V prezentaci je dále uvedeno, že žadatel musí v písemné žádosti uvést údaje o dítěti, o povinném, místo, kde se zdržuje a další skutečnosti, z nichž lze zjistit důvody vymáhání výživného. Společně s žádostí musí oprávněný na úřad také zaslat kopie soudních rozhodnutí, které s vymáháním výživného souvisí. Po posouzení případu odpoví úřad oprávněnému a zašle mu pokyny, co musí dále učinit. Oprávněný se obrátí na příslušný soud s žádostí o poskytnutí potřebných písemných dokladů. Soud je povinen tyto podklady poskytnout a opatřit bezplatně a případně pomoci i s jejich ověřenými překlady. Oprávněný požadované podklady zašle zpět na Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. Může tak místo něj učinit i soud. Úřad tyto podklady přezkoumá. Splňují-li podklady všechny náležitosti, „*podá návrh k zahraničnímu soudu nebo postoupí věc k dalšímu řízení příslušnému cizímu orgánu nebo organizaci (např. podle Úmluvy o vymáhání výživného v cizině.*“⁵⁷ Oprávněného o tomto kroku, a i případně o další činnosti úřadu v této věci, průběžně informuje.

Je třeba si uvědomit, že Úřad pro mezinárodní ochranu dětí může být pouze nápomocen při vymáhání výživného v cizině a je v podstatě jen prostředníkem mezi oprávněným a zahraničním orgánem. Úřad nemá dostatek právních prostředků, kterými by mohl donutit povinného v cizině ke splnění svých závazků ke vztahu k výživnému. Nemůže ani dostatečně přinutit orgány smluvních stran k plnění svých povinností. Úřad umožňuje zaslání příslušných osobních údajů a požadovaných podkladů dodaných oprávněným do ciziny a pomáhá opatřovat další potřebné listiny. Dále spolupracuje se svými protějšky v cizině, a případně, je-li to potřebné, s dalšími orgány nebo právníckými osobami. Může být nápomocen při pátrání po rodiči dítěte, který žije v cizině, a při zjišťování, jaký má majetek a výdělkové možnosti.

Protější strana musí dále udělat vše proto, aby došlo k vymožení výživného. Například navržení smíru, podání žaloby a dále vedení řízení, vykonání rozsudku, apod. Podle této

---

⁵⁷ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí [online]. 2009 [cit. 2009-10-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.umpod.cz/vyzivnepravni-dokumenty>>.

úmluvy se na navrhovatele (oprávněného) vztahují stejná pravidla, co se týče hrazení poplatků a výloh, jako se vztahují na občany státu, kde je řízení konáno. Dále po něm nesmí být požadováno složení jakékoliv finanční částky na předpokládané náklady z důvodu, že jsou občany cizího státu, a orgány smluvních stran po něm nebudou požadovat žádné poplatky za činnost vyplývající z této Úmluvy.

Dojde-li k vymožení výživného nebo k dobrovolnému plnění výživného na účet zahraničního úřadu, jsou tyto platby následně zaslány na účet Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Ten platbu zašle oprávněným zpravidla do jednoho měsíce na účet u Komerční banky, co nejbližší k jeho bydlišti, a banka vyzve oprávněného k tomu, aby si vyzvedl platbu. Oprávněný je dále vyzván k tomu, aby uvedl banku a číslo účtu, na který mají být zasílány další platby. Je-li vymáhaná částka zaslána oprávněnému přímo povinným, musí o této skutečnosti informovat úřad.

5.3 Vymáhání práva výživného podáním trestního oznámení pro podezření z přečinu zanedbání povinné výživy dle § 196 tr. zákoníku

Kromě výkonů rozhodnutí existuje i další způsob, kterým lze zajistit řádné a včasné placení výživného. Trestní zákoník kromě zájmů společnosti ústavního zřízení České republiky chrání také práva a oprávněné zájmy právnických a fyzických osob. K zajištění nároku na výživu patří trestněprávní ochrana plnění vyživovací povinnosti. Osoby, mezi kterými existuje příbuzenský vztah, se mohou domáhat práva na výživné podáním trestního oznámení na povinného, který si stanovenou vyživovací povinnost řádně neplní. Přečin zanedbání povinné výživy se vztahuje kromě vyživovacích povinností dětí k rodičům také k ostatním příbuzným, k manželům, k rozvedenému manželovi a především rodičů k dětem a jako takový je i vnímán.

Trestněprávní odpovědnost povinného byla zajištěna již i v minulosti samostatným zákonem „na ochranu osob oprávněných požadovat výživu, výchovu nebo zaopatření“, zákon č. 4/1931 Sb. z.a.n. ze dne 16. prosince 1930. Tento zákon popisoval celou problematiku zaopatření výživy a výchovy, domáhání se práva nároku na výživné, přes výkon exekučních úkonů až po výši trestu. Součástí trestního zákona se stalo neplnění vyživovací povinnosti jako trestný čin „zanedbání povinné výživy dle § 210, uvedením v zákoně č. 86/1950 ze dne 12. července 1950 s účinností od 1. srpna 1950. Trestný čin uvedený v tomto zákoně měl již podobu trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 213 TZ č. 141/1960 Sb. Formulace trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 213 odst. 1 TZ je v podstatě neměnná od

účinnosti tr. zákona 141/1966 a v této podobě byla platná do 31. 12. 2009. Od 1. 1. 2010 je účinný nový tr. zákoník č. 40/2009 z 8. ledna 2009. Z ustanovení § 14 odst. 1, 2 tr. zákoníku vyplývá, že trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Dle odst. 1 tr. zákoníku, „*přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.*“⁵⁸ Ostatní trestné činy jsou zločiny. Zanedbání povinné výživy naplňuje znaky přečinu dle § 196 a jako takový jej dále tak budu označovat. Základní struktura přečinu zůstává stejná jako u původního trestného činu, ale přesto k některým podstatným změnám dochází.

Vyživovací vztahy vychází ze zákona o rodině. Ustanovením § 196 trestního zákoníku jsou právě tyto vyživovací vztahy chráněny. V samotném ustanovení tohoto paragrafu však tyto vztahy nejsou upraveny, ale odvozujeme je z mimotrestních norem. Přestože v zákoně o rodině existují i další druhy vyživovací povinnosti, aplikuje se tento přečin především v situacích, není-li výživné hrazeno ze strany rodiče k dětem. Přečin zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku patří mezi kategorii trestných činů proti rodině a dětem.

Vzájemná vyživovací povinnost rodičů k dětem vzniká ze zákona, případně na základě zákona rozhodnutím civilního soudu. Další druhy vyživovací povinnosti mohou vznikat na základě dohody zúčastněných stran (např. dohoda o výživném k rozvedenému manželovi). Výživné by mělo být v první řadě hrazeno dobrovolně a až v případě, kdy povinná osoba si tuto svou vyživovací povinnost dobrovolně neplní, mělo by přijít na řadu rozhodnutí soudu v občanském soudním řízení o povinnosti povinného poskytovat výživné. Soud tuto povinnost stanovuje v penězích a uvede výši částky a její splatnost. Z uvedeného vyplývá, že výživné stanovené v soudním rozhodnutí je vyjádřeno v penězích a zní na plnění konkrétní peněžní částky. Lze se domnívat, že přečin zanedbání povinné výživy může sloužit jako prostředek, kterým má být zajištěno řádné a včasné placení stanoveného výživného a postih toho, kdo si stanovené výživné v penězích neplatí.

---

⁵⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

5.3.1 Přečin zanedbání povinné výživy dle ustanovení § 196 tr. zákoníku, jeho znění a srovnání s původní právní úpravou

Jak jsem již uvedl výše, o přečinu zanedbání povinné výživy je pojednáno v ustanovení § 196 trestního zákoníku. V tomto ustanovení je uvedeno:

- 1) *„Kdo neplní byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*
- 2) *Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než 4 měsíce, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta*
- 3) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán*
  - a) *vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze, nebo*
  - b) *byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán“*⁵⁹

Pro srovnání uvádím trestný čin zanedbání povinné výživy dle ustanovení § 213 TZ v jeho původním znění:

- 1) *„Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*
- 2) *Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta*
- 3) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.“*⁶⁰

Dle nové právní úpravy se přečinu zanedbání povinné výživy dle odstavce prvního dopustí ten, kdo si neplní byť i z nedbalosti svou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného. Jedná se o zákonnou povinnost. Za uvedené jednání může pachatel dostat podmíněný i nepodmíněný trest odnětí svobody v délce trvání až na dvě léta. Nepodmíněný zejména u opakované recidivy, ale mohou být i jiné druhy trestů, např. častý je udělení obecně prospěšných prací. Dle odstavce druhého, páchá-li pachatel uvedené jednání úmyslně, tedy ví, že mu byla tato povinnost uložena, ale svým jednáním se jí vyhýbá a úmyslně ji neplní, může být potrestán podmíněným i nepodmíněným trestem odnětí svobody od šesti měsíců až do tří let. Ve třetím odstavci je uvedena nepřísňější sazba odnětí svobody na jeden rok až pět let,

⁵⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁶⁰ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

podle které je pachatel potrestán v případě, že oprávněnou osobu neplněním vyživovací povinnosti vystavil nebezpečí nouze, nebo se dopouští přečinu opakovaně a byl za něj v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Výše uvedené jsou nejpodstatnější rozdíly proti původní právní úpravě tohoto nyní přečinu

Přečin zanedbání povinné výživy je přečinem trvajícím a trvá právě po tu dobu, co trvá protiprávní stav. V judikatuře, která se vztahuje k původní úpravě trestného činu, ale je platná i k jeho novému znění, je definovaná časová podmínka a proto „*o trestný čin podle § 213 může jít jen při zaviněném neplnění zákonné vyživovací povinnosti nebo vyhýbání se takové povinnosti, které je soustavné a trvá po delší dobu. Zpravidla by mělo jít o dobu šesti měsíců, i když není vyloučeno, že v závislosti na okolnostech případu budou znaky tohoto trestného činu naplněny i při době kratší, která by se však době šesti měsíců měla blížit.*“⁶¹ V praxi se jednalo o dobu šesti měsíců, případně i dobu kratší, která by se však šesti měsícům měla blížit. Často se však stávalo, že povinný si svoji vyživovací povinnost neplnil pravidelně a tato nepravidelnost nebyla soustavná a netrvala právě zmíněných šest měsíců, ale např. dva nebo tři měsíce. V takových případech byla trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy často odkládána dle příslušného ustanovení trestního řádu. Situaci matky dítěte v těchto případech proto podání trestního oznámení vůbec neřešilo a uplatňování požadavku zákona na naplnění doby šesti měsíců, bylo povinným často využíváno.

Ve většině případů docházelo k neplnění vyživovací povinnosti ze strany povinného opakovaně. Pro matku nezletilého dítěte to znamenalo, že nové trestní oznámení mohla zpravidla podat až po uplynutí šesti měsíců od konce předchozího období neplacení výživného. Po dobu následujících šesti měsíců se ocitla v situaci, kterou nemohla řešit. Tzv. „soustavnost“ neplnění vyživovací povinnosti byla specifikovaná pouze v judikatuře. Docházelo k různým výkladům této skutečnosti. Proto v ustanovení přečinu zanedbání povinné výživy dle § 196, tak jak zní v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., je výslovně uvedeno v prvním a druhém odstavci, že se jedná o dobu delší než čtyři měsíce. Co to bude pro matku dítěte znamenat v praxi? Na první pohled to vypadá, že bude častěji podávat trestní oznámení. To se bude mnohým matkám jevit jako nepříjemné a zatěžující. Musí si však uvědomit, že je nutné chránit zájmy dítěte a jeho právo na výživné a podání trestního oznámení je jedním ze způsobů, jako povinného k plnění vyživovací povinnosti přimět. Výhodu spatřuji v tom, že se

---

⁶¹ ŠÁMAL, O., PÁRY, F., RIZMAN, S.: *Trestní zákon. Komentář. II díl. 6.*, doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 1719 s., ISBN 80-7179-896-7, s.1260

zkrátilo období tzv. soustavnosti na čtyři měsíce. Matka dítěte tak může podat oznámení dříve, než uplynula doba šesti měsíců používaná zákonem č. 141/1961 Sb. trestní zákon. Tato změna může vést k tomu, že situaci neplacení výživného bude rodič dítěte řešit již dříve a rychleji, než bylo možné dle právní úpravy plynoucí z trestního zákona č. 141/1961 Sb.

Trestný čin (přečin) zanedbání povinné výživy patří mezi nejčastěji páchané trestní činy v České republice. Situaci vymáhání práva na výživné nelze považovat za ideální. Bylo již dlouho požadováno, aby byla konstruktivně řešena. Jednou z cest byla i změna ustanovení trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 213 TZ. V nové platné právní úpravě došlo ke zpřísnění trestní sazby v první i druhém odstavci. Došlo k jejímu zvýšení na dobu až dvě léta v prvním a na šest měsíců až tři léta ve druhém odstavci. Domnívám se, že cesta zpřísnění trestní sazby může být dobrým krokem ke snížení stále stoupajícího počtu těchto trestných činů (nyní přečinů) a snižování počtu dětí, kterým vyživovací povinnost není hrazena. Podstatná a, dle mého názoru, nejvýznamnější změna tohoto ustanovení nastala ve třetím odstavci. Tato část právní úpravy je zaměřena na případy, při nichž dochází k opakovanému neplnění vyživovací povinnosti. Přečin je tak doplněn o nový znak, který má charakter přitěžující okolnosti a který zní „byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán“. Postihuje se tak situace opakovaného páchaní přečinu zanedbání povinné výživy. Bude se jednat skoro o všechny přečiny, protože z praxe je známo, že podstatná většina těchto páchaných přečinů má opakující charakter. Další významná změna ve třetím odstavci přečinu je i značné zpřísnění trestní sazby, která se ze šesti měsíců až tří let změnila na jeden až pět let. Výše uvedené bylo učiněno především z důvodů požadavků na zpřísnění postihu za tento přečin, zejména pro jeho opakování. Až následující praxe ukáže, zda tato změna původního trestného činu zanedbání povinné výživy přinese tolik potřebné snížení případů neplacení výživného a zvýšení počtů matek a jejich dětí, kterým bude výživné ze strany povinného hrazeno.

5.3.2 Charakteristika přečinu zanedbání povinné výživy

Objektem přečinu zanedbání povinné výživy je nárok osob, které mají k sobě příbuzenský nebo jiný rodinný vztah, na výživu. Zabezpečení práva na výživu dítěte, je považována za nejdůležitější vyživovací povinnost. Tento nárok musí být založen na ustanoveních uvedených v zákoně o rodině a to proto, že se vztahuje jen na tu vyživovací povinnost, na kterou zmíněný zákon o rodině pamatuje.

Přestože v civilních rozhodnutích soudu je výživné konkretizováno přesnou peněžní částkou, lze chápat povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného jako povinnost poskytovat nejen stanovené peněžní prostředky a péči, ale poskytnutí této povinnosti i v naturální formě. „*Proto zanedbáním povinné výživy např. u dítěte se rozumí nejen neplnění výživného poskytovaného v penězích, ale i neplnění povinnosti vyživovat jiného v naturální formě a povinnosti zaopatřovat jiného, tedy neplnění povinnosti poskytovat dítěti stravu ošacení, bydlení, pečovat o jeho zdraví čistotu, vykonávat nad ním dohled a popř. opatřovat prostředky potřebné pro jeho všestranný rozvoj.*“⁶² Proto se trestní odpovědnost týká nejen toho rodiče, který neposkytuje peněžité plnění na dítě, ale i toho rodiče, který má dítě svěřené do výchovy a neposkytuje mu potřebnou výživu a zaopatření.

O neplnění vyživovací povinnosti mluvíme tehdy, když oprávněná osoba nedostane vše, co tvoří obsah vyživovací povinnosti. „*Z hlediska trestní odpovědnosti je nerozhodné, zda oprávněné osobě je plněno dobrovolně nebo na základě výkonu rozhodnutí. O neplnění vyživovací povinnosti jde i tehdy, jestliže není plněno v tom rozsahu, jak odpovídá § 96 odst. 1 ZOR.*“⁶³ Tím se mají na mysli ta hlediska obsažená v tomto ustanovení, na jejichž základě se posuzuje odpovědnost za přečin zanedbání povinné výživy, tedy potřeby oprávněné osoby, schopnosti a možnosti povinného. Nesmíme zapomenout na to, že nejen soud, ale i ostatní orgány činné v trestním řízení při posuzování trestní odpovědnosti, nejsou vázány rozhodnutím soudu, kterým byla výše výživného stanovena. Při rozhodování musí na základě okolností samostatně posuzovat rozsah vyživovací povinnosti, který se může (jedná se o posuzování předběžných otázek podle § 9 odst. 1 TŘ) lišit od rozsahu stanoveným občanským soudem v pravomocném rozhodnutí.

Samozřejmě se nejedná o plnění vyživovací povinnosti, dává-li povinný dítěti příležitostné dárky, či jiné obdobné plnění, kterým nemůžou být uspokojeny odůvodněné potřeby nezletilého dítěte. Ani nelze považovat vyživovací povinnost za splněnou, jestliže oprávněná osoba dostala peněžní částku v odpovídající výši výživného plněním např. třetí osoby.

Jako pachatele přečinu zanedbání povinné výživy můžeme chápat jen tu osobu, která má povinnost zaopatřovat a vyživovat druhého. Pro trestní odpovědnost je důležitá existence schopnosti povinného výživného v předmětné době vůbec plnit. Nezletilé dítě, vůči kterému

---

⁶² ŠÁMAL, O., PÁRY, F., RIZMAN, S.: *Trestní zákon. Komentář. II díl. 6.*, doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 1719 s., ISBN 80-7179-896-7, s. 1258

⁶³ ŠÁMAL, O., PÁRY, F., RIZMAN, S.: *Trestní zákon. Komentář. II díl. 6.*, doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 1719 s., ISBN 80-7179-896-7 s. 1259

má povinný povinnost hradit výživné, je v tomto případě chápáno jako předmět útoku. V situaci, kdy si povinný neplní vyživovací povinnost vůči více dětem, jde o jeden přečin v případě, že tyto děti pocházejí z jednoho výchovného prostředí.

Pro rodiče dítěte, kterému není povinným placeno výživné, je důležité vědět, že „*dluh pachatele trestného činu podle § 213, spočívající v nezaplaceném výživném, není dluhem ze škody způsobené trestným činem, nýbrž dluhem z nesplnění zákonné povinnosti, jejíž porušení je samo trestným činem, nikoli jako u škody následkem trestného jednání.*“⁶⁴ Uvedené znamená to, že vzniklý dluh nelze považovat za takový druh škody, jejíž uhrazení by bylo možné pachateli přečinu přikázat uhradit v odsuzujícím rozsudku. Bohužel jediný způsob, jakým může matka dítěte dluh na výživném získat, je podání návrhu na výkon rozhodnutí.

Vyhýbaní se plnění vyživovací povinnosti pachatelem, můžeme chápat jako takové jeho konání a chování, které spočívá ve snaze zbavit se vyživovací povinností a zmaření nebo ztížení uplatnění nároku na výživné. Taková situace nastane tehdy, mění-li povinný např. často zaměstnavatel, úmyslně dosahuje nízkých výdělků nebo nepracuje.

Za přitěžující okolnost spáchání přečinu zanedbání povinné výživy je považováno vystavení oprávněné osoby stavu nouze. Ten nemusí přímo nastat. Postačí, když hrozí. Oprávněná osoba se vlivem jednání povinného ocitne v takové situaci, že se neobejde bez pomoci dalších osob, nebo státu. U nezletilého dítěte takovou osobou bude rodič, který jej má svěřené do péče. Odvrácením nouze se v tomto případě rozumí to, že tento rodič zabezpečí výživu dítěte na úkor uspokojování svých potřeb, případně zvýšeným pracovním úsilím (práce přesčas, druhé zaměstnání apod.)

5.3.3 Postup policejního orgánu při podání oznámení pro neplacení výživného před zahájením trestního stíhání

K tomu aby se policejní orgán zabýval neplněním vyživovací povinností povinným je nutné podání trestního oznámení zákonným zástupcem nezletilého dítěte nebo zletilým dítětem. Povinni podat trestní oznámení jsou i státní orgány, právnické i fyzické osoby tak, jak je uvedeno v ustanovení § 8 odst. 1 TR. Tuto povinnost má i orgán sociálně-právní ochrany dětí, kterému to plyne přímo ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Trestní oznámení je možné podat ústně do protokolu na služebně Policie ČR nebo na státním zastupitelství. Podání je možné ale i písemně a může být zasláno na Policii ČR

⁶⁴ ŠÁMAL, O., PÁRY, F., RIZMAN, S.: *Trestní zákon. Komentář. II díl. 6.*, doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 1719 s., ISBN 80-7179-896-7, s.1261

případně na státní zastupitelství. Existují i další možnosti podání trestního oznámení, která nebudou však tak často využívána. Patří mezi ně podání v elektronické podobě, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem. Se sepsáním trestního oznámení může pomoci i orgán sociálně-právní ochrany dětí, který jej zašle na místně příslušné oddělení Policie ČR.

Pro osobu podávající oznámení pro podezření z přečinu zanedbání povinné výživy, ať už je písemné nebo ústní, do protokolu, případně dalšími způsoby, je důležité znát, jaké náležitosti by toto oznámení mělo mít. Náležitosti podání jsou uvedeny v ustanovení § 59 odst. 4 TŘ. Je především důležité uvést, kdo trestní oznámení podává a popsat okolnosti skutku a podrobně jej vylíčit. Neměly by chybět přesné nacionále zákonného zástupce dítěte, samotného dítěte a povinné osoby, kontakty na ně a případně zaměstnání. Měl by být uveden rozsudek, kterým došlo k úpravě poměrů, kdy nabyl právní moci a v jaké výši je výživné stanoveno. Dále je důležité popsat období neplnění vyživovací povinnosti a jakým způsobem bylo hrazeno. Měla by být zmíněna finanční situace matky, blíže přiblíženy oprávněné potřeby a nároky dítěte, přístup otce k plnění vyživovací povinnosti, jeho zájem o dítě a další eventuální důkazy. Písemné oznámení musí být především srozumitelné a úplné. Splňuje-li oznámení všechny náležitosti, policejní orgán zahájí úkony trestního řízení dle ustanovení § 158 odst. 3 TŘ a následuje kontakt policejního orgánu s oznamovatelem a především se zákonným zástupce nezletilého dítěte nebo zletilým dítětem, kteří ke svému oznámení podají vysvětlení dle ustanovení § 158 odst. 5 TŘ. Při podání vysvětlení se opětovně podrobně popíší okolnosti neplacení výživného povinným, finanční situace zákonného zástupce, potřeby a nároky dítěte, zda se vlivem neplacení výživného projevuje u dítěte hmotná nouze a jakým způsobem. Při oznámení je vhodné, pro usnadnění činnosti policejního orgánu, aby byla přiložena kopie příslušného rozsudku o úpravě poměrů nezletilého dítěte s vyznačením právní moci, kopie jeho rodného listu, případně oddací list, přehled plateb výživného za předemtné období a kopie složenek. Není-li tomu tak, požadované podklady si policejní orgán musí opatřit sám.

Policejní orgán dále koná ve věci prověřování. Zjišťuje důkazní situaci a vyžaduje potřebné zprávy od státních orgánů a zaměstnavatelů povinného. Podstatné pro jeho rozhodnutí je samotné podání vysvětlení povinným. Po zhodnocení důkazů ve věci rozhodne. Není-li dáno podezření ze spáchání přečinu, je oznámení usnesením ve smyslu ustanovení § 159a odst. 1 TŘ odloženo. Oznamovatel přečinu má právo žádat, aby byl vyrozuměn, jak bylo s jeho trestním oznámením naloženo a jaká opatření byla učiněna. Vyrozumění o stavu věci musí policejní orgány oznamovateli sdělit, a to ve lhůtě jednoho měsíce od podání

oznámení, ale jen tehdy, pokud oznamovatel o takové vyrozumění opravdu požádal. Do usnesení o odložení věci má právo stížnosti zákonný zástupce nezletilého dítěte nebo zletilé dítě, a to do tří dnů od jeho doručení nebo vyhlášení. Tato stížnost má odkladný účinek.

5.3.4 Postup policejního orgánu při stanovení výše výživného v souvislosti s neexistencí a existencí rozhodnutí civilního soudu

Policisté se při přijetí trestního oznámení pro přečin zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku setkávají s případy, kdy výživné není z důvodu neexistence rozsudku přesně stanoveno. Nastane-li taková situace, je nutné, aby policejní orgán v průběhu přípravného řízení posoudil, zda vůbec existuje nějaká vyživovací povinnost. V případě, že ano, musí dále posuzovat a zjišťovat odůvodněné potřeby oprávněné osoby. Zároveň se také musí zabývat schopnostmi a možnostmi povinného, a to vše proto, aby dospěl k vyjádření výše vyživovací povinnosti v penězích. Postupuje podobně jako soud, tedy zkoumá výdělkové možnosti a schopnosti povinného a jeho majetkové poměry. Dále vychází z jeho dosahovaných výdělků v pracovních poměrech nebo podnikatelské činnosti a zjišťuje, jakých výdělků by mohl dosahovat, zda se nevzdal bezdůvodně zaměstnání a dalších listinných důkazů. Policejní orgán zkoumá aktuální životní a zdravotní situaci povinného.

Všechny tyto okolnosti nejen policejní orgán, ale i státní zástupce nebo soudce zjišťují v souvislosti s ustanovením § 9 trestního řádu, jedná se o předběžné otázky, které posuzují samostatně z důvodu zjištění, zda povinný mohl vůbec vyživovací povinnost plnit. Tímto postupem také dospěje ke stanovení potřebné výše výživného, tedy k okolnosti důležité pro trestní řízení.

Z výše uvedeného vyplývá, že k tomu, aby se policejní orgán zmíněným trestním oznámením zabýval, není nutná existence pravomocného rozhodnutí soudu o stanovení výživného a je chybou, pokud by policie z důvodu neexistence příslušného rozsudku odmítala trestní oznámení přijmout. Ani ze strany povinného nelze jako argumentaci neexistenci pravomocného rozsudku o výši výživného a to, že nevěděl v jaké výši má vůbec výživné hradit, komu bude dítě svěřeno do péče, přijmout jako okolnost vylučující případný trestní postih a to z důvodu, že vyživovací povinnost rodičů k dětem vychází přímo ze zákona o rodině.

Policejní orgán a případně později soud, má však většinou při posuzování trestní odpovědnosti k dispozici pravomocný rozsudek civilního soudu o stanovení vyživovací povinnosti. I v tomto případě policejní orgán musí posoudit a zjišťovat, zda existuje

vyživovací povinnost. Musí zjistit odůvodněné potřeby dítěte a zároveň schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného a to proto, aby na základě takto zjištěných okolností stanovil výši vyživovací povinnosti. Touto otázkou se musí zabývat i při existenci pravomocného rozsudku. Ten zároveň nesmí opomíjet a musí brát v úvahu i výši vyživovací povinnosti stanovenou v příslušném rozsudku. Policejní orgán však musí jako předběžnou otázku zkoumat skutečnou výši výživného vycházející z oprávněných potřeb oprávněného a možnosti a schopnosti povinného. Nemůže jen použít stanovenou měsíční částku na výživné stanovenou soudem a nebrat v úvahu další okolnosti. Orgán činný v trestním řízení, tedy kromě policejního orgánu i státní zástupce a soud, se nesmí při trestním řízení odkazovat pouze na existující rozsudek civilního soudu. Jak vyplývá z judikatury, která se vztahuje k původnímu trestnému činu, ale platná je i pro jeho nové znění, „soud totiž při posuzování trestní odpovědnosti pachatele za neplnění zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného ve smyslu § 213 není vázán rozhodnutím, kterým v občanském soudním řízení byla stanovena tato povinnost, včetně rozsahu výživného. Při rozhodování o vině posuzuje soud samostatně rozsah vyživovací povinnosti, a může tedy vycházet z jiného rozsahu vyživovací povinnosti pachatele, než jaký byl určen pravomocným a dosud nezměněným občanskoprávním rozhodnutím.“⁶⁵ Policejní orgán, státní zástupce i soud musí objektivně vyhodnotit skutečné možnosti a majetkové poměry povinného, tak jak plyne z ustanovení § 96 odst. 1 ZOR. Zároveň však nelze opominout existující rozsudek, protože v něm jsou uvedené právě takové skutečnosti, které jsou důležité pro správné posouzení výše uvedených požadavků.

Orgán činný v trestním řízení se proto nemůže spokojit pouze s ověřením skutečností uvedených v rozsudku, tedy s ověřením v jaké výši je stanovena vyživovací povinnost, jaké dosahoval povinný výdělek nebo jaké mohl dosahovat, a tuto skutečnost ověřit, případně zda pobíral sociální dávky, a ve věci rozhodnout. V průběhu celého trestního řízení je při dokazování nutné, aby orgány činné v trestním řízení přistupovaly k objasňování tohoto přečinu širěji a individuálně. Rozsah tohoto dokazování se může v konečném důsledku podobat dokazování civilního soudu při stanovování výše výživného.

---

⁶⁵ ŠÁMAL, O., PÁRY, F., RIZMAN, S.: *Trestní zákon. Komentář. II díl.* 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 1719 s., ISBN 80-7179-896-7, s.1259

5.3.5 Postup orgánů činných v trestním řízení po zahájení trestního stíhání

Je-li naplněna skutková podstata přečinu, postoupí policejní orgán věc návrhem na zahájení trestního stíhání a předá ji dle věcné působnosti na příslušnou Službu kriminální policie a vyšetřování (SKPV).

Zde po zhodnocení věci je dle ustanovení § 160 odst. 1 TŘ usnesením zahájeno trestní stíhání a opětovně vyslechnut povinný, který je nyní již v postavení obviněného. Jeho výpověď je tak zaprotokolována v procesně dále použitelné formě, na rozdíl od podání vysvětlení dle § 158 odst. 5 TŘ. Vyžadují-li to okolnosti, jsou některé důkazy zopakovány nebo doplněny. Trestní stíhání může být zastaveno státním zástupcem z důvodů uvedených v ustanovení § 172 TŘ. SKPV může věc odložit, ale jen tehdy, není-li zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1 TŘ. K zastavení trestního stíhání také dojde v případě, že povinný využije ustanovení § 197 trestního zákoníku a uhradí dlužné výživné. Je-li vyšetřování ukončeno, předloží jej policejní orgán s návrhem na podání obžaloby, popř. může policejní orgán navrhnout i jiné konečné opatření na místně příslušné státní zastupitelství. I zde může státní zástupce zastavit trestní stíhání, jsou-li k tomu naplněny podmínky uvedené v ustanovení § 172 TŘ. Nejsou-li důvody k zastavení trestního stíhání, je po vypracování obžaloby trestní věc předána příslušnému soudu k rozhodnutí. Zpravidla k němu dojde formou trestního příkazu samosoudcem. Je-li ze strany obžalovaného podán do rozhodnutí odpor (odpor může podat i SZ), koná se ve věci hlavní líčení.

Celý tento proces trestního řízení, v případě že budou naplňovány lhůty stanovené pro jeho jednotlivé fáze, trvá několik měsíců. A to v ideálním případě, je-li známo bydliště povinného a podaří-li se jej včas a rychle vyslechnout. Proto se při prověřování a objasňování trestného činu (nyní přečinu) zanedbání povinné výživy stále častěji využívají ustanovení §§179a až 179h, TŘ, tzv. zkrácené přípravné řízení. To musí být ukončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, z jakého skutku je podezřelý a jaký přečin je v jeho jednání spatřován. U důkazně jasných přečinů zanedbání povinné výživy a tam, kde jsou naplněny podmínky uvedené ustanovení §179a odst. 1 TŘ, je vhodné po předchozím opatření důkazů zkrácené řízení konat. A to zejména proto, že je v zájmu rodiče, dítěte a společnosti rychle postavit pachatele před soud, potrestat jej a uplatnit tento donucovací mechanismus, který by měl směřovat k vymožení práva z výživného a uhrazení dluhu na výživném.

5.3.6 Význam ustanovení § 197 trestního zákoníku „zvláštní ustanovení o účinné lítosti“

Pro rodiče nezletilého dítěte, pro zletilé dítě i povinného má toto ustanovení značný význam. Pro povinného tento význam „zvláštního ustanovení o účinné lítosti“, dle ustanovení § 197 trestního zákoníku spočívá především v možnosti zániku trestnosti dodatečným splněním své vyživovací povinnosti a to do doby, než soud prvního stupně začne vyhlašovat rozsudek. Pachatel je tak po dostatečnou dobu motivován k tomu, aby uhradil dluh na výživném. Přestože prvotním zájem společnosti je potrestání pachatele za spáchaný trestný čin, v tomto případě dostává přednost zájem na splnění této zákonem dané vyživovací povinnosti před potrestáním, byť s hrozbou trestní sankce. Pro rodiče nebo dítě se zde nabízí možnost, z důvodu obavy pachatele před trestem získat celou dlužnou částku výživného. Dle mého názoru zavedením nové a zpřísnující právní úpravy přečinu zanedbání povinné výživy stoupne i význam zmíněného ustanovení a domnívám se, že bude využíván častěji.

Ustanovení § 197 trestního zákoníku je uvedeno ve znění: *„trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek“*⁶⁶

Předpokladem uplatnění zmíněného ustanovení je zjištění orgánů činných v trestním řízení, že ze strany pachatele došlo skutečně ke spáchání přečinu zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku a tím k naplnění všech podmínek trestní odpovědnosti, která musí zaniknout až poté, co tyto podmínky byly splněny.

Policejní orgán jako prvotní orgán činný v trestním řízení, který s obžalovaným z přečinu přijde do styku, nesmí zapomenout jej řádně poučit o možnosti vyplývající z účinné lítosti, a to zejména proto, že hlavním zájmem je, aby povinná osoba plnila řádně svou povinnost vyživovat a zaopatřovat jiného.

Obžalovaný musí být seznámen s tím, že dodatečně splněná vyživovací povinnost musí být uhrazena v plném rozsahu, to znamená, že musí uhradit přesně tu výši, kterou dluží na výživném. Zaplacení dlužného výživného ve smyslu ustanovení § 197 trestního zákoníku lze chápat jako uhrazení té částky, kterou obžalovaný je schopen zaplatit v závislosti na svých schopnostech a výdělkových možnostech v době spáchání přečin. Proto se tato částka může lišit od částky, která byla stanovena příslušným občanskoprávním rozhodnutím. Tak, jak jsem

---

⁶⁶ Zákon. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

již uvedl výše, policejní orgán je povinen v průběhu trestního řízení při neexistenci rozhodnutí o stanovení výše výživného tuto otázku posuzovat samostatně, a na základě zjištěných skutečností stanovit příslušnou částku. Tato okolnost je důležitá právě při využití ustanovení o účinné lítosti obžalovaným. Určitý problém může nastat v případě, dospěje-li orgán činný v trestním řízení např. soud při hlavním líčení, při posuzování výše výživného k částce, která je vyšší, než je stanovena rozhodnutím v občanskoprávním řízení. Policejní orgán však ještě před tím, v rámci vyšetřování, uvede v usnesení o zahájení trestního stíhání dlužnou částku, kterou tvoří součet dlužného výživného za příslušné měsíce, přičemž vycházel z existujícího civilního rozsudku. Obviněný na základě takto stanovené částky dlužné výživné uhradí. Lze se domnívat, že se v tomto případě nedá hovořit o uplatnění zvláštního ustanovení o účinné lítosti. A to proto, že orgán činný v trestním řízení se při stanovení výše výživného neřídí pouze občanskoprávním rozhodnutím o výši výživného, ale posuzuje tuto otázku samostatně, se zřetelem na ustanovení uvedených v zákoně o rodině a není příslušným rozhodnutím soudu vázáno. Proto, jestli se při takovém posuzování bude výše výživného lišit od občanskoprávního rozhodnutí, je tato výše závazná i pro využití ustanovení o účinné lítosti dle § 197 trestního zákoníku. Obviněný se sám musí zajímat o odůvodněné potřeby oprávněného v souvislosti se svými schopnostmi a výdělkovými možnostmi. Lze se domnívat, že v případě, kdy soud při hlavním líčení na základě dokazování dlužnou částku zvýší, nelze považovat za splnění podmínek zvláštní lítosti to, když obviněný uhradí dlužné výživné v té výši, jak byla stanovena v usnesení o zahájení trestního stíhání. „*Účinná lítost naproti tomu přichází v úvahu tehdy, jestliže pachatel uhradí sice pouze část dlužného výživného stanoveného soudním rozhodnutím, ale zaplacená částka odpovídá všem hlediskům pro stanovení výše výživného uvedených v § 85 a § 96 ZOR.*“⁶⁷ To může nastat například tehdy, když se poměry, především výdělkové možnosti a schopnosti povinného podstatně, bez jeho viny, změni nebo se změni potřeby vyživovaného dítěte a neodpovídají situaci v době, kdy byla výše výživného stanovena příslušným rozhodnutím soudu.

Jak je uvedeno v článku Mgr. Říhy, „Problémy a analýzy k trestnému činu zanedbání povinné výživy“, uvedeném v časopise „Trestní právo, odborný časopis pro trestní právo a obory související“, č. 6/2008, platí, že při uplatnění účinné lítosti není důležité, jestli dlužnou částku uhradí sám pachatel anebo jiná osoba. Podmínkou ale je, že to musí sám pachatel aktivním způsobem zařídit. Dále pachatel musí uhradit dlužné výživné jen za období, které je uvedeno v usnesení o zahájení trestního stíhání. Nelze po něm požadovat uhrazení

---

⁶⁷ ŠÁMAL, O., PÁRY, F., RIZMAN, S.: *Trestní zákon. Komentář. II díl. 6.*, doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 1719 s., ISBN 80-7179-896-7, s. 1267

dlužné částky za předchozí období, kdy si neplnil řádně vyživovací povinnost, pokud bylo v té věci již pravomocně rozhodnuto. Aby došlo k zániku přečinu zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku, je nutné uhrazení výživného v plné výši. Nelze proto toto ustanovení využít, pokud je zaplacen pouze částečně, a to ani v případě, že se na tom povinný a oprávněná osoba dohodli. Nelze brát v úvahu ani dohodu o postupně spláceném dluhu na výživném, slib povinným o zaplacení výživného, nebo odpuštění dluhu na výživném oprávněnou osobou. Další podmínkou pro využití účinné lítosti je, že ke splnění vyživovací povinnosti dojde dříve, než soud prvního stupně začne vyhlašovat rozsudek. Za splněnou lze tuto podmínku považovat i tehdy, kdy je dlužné výživné uhrazeno i v období mezi zrušením rozsudku prvního stupně a vyhlašováním nového rozsudku. Poslední důležitou podmínkou je to, že zanedbání povinné výživy nemělo na vyživovanou osobu trvale nepříznivé následky. Tím se rozumí takové následky na zdraví, na tělesném a duševním vývoji, nemožnost se připravovat na další zaměstnání, nemožnost studia, apod., které nelze napravit nebo odstranit tím, že bude vyživovací povinnost dodatečně splněna.

Závěr

Hovoříme-li o vyživovací povinnosti rodičů k dětem, je nutné si položit otázku, stojí-li na jejím počátku rozvod manželství či konec partnerství mezi mužem a ženou nebo uzavření manželství nebo partnerského vztahu. Domnívám se, že samotný vstup do manželství nebo partnerského vztahu nezakládá do budoucna předpoklad rozvodu nebo rozchodu partnerů. Vždy bude záležet na tom kterém konkrétním jedinci, zda má předpoklady pro uzavření manželství a jak bude ke vztahu přistupovat. Počet rozvodových řízení nasvědčuje tomu, že lidé vstupují do manželství lehkovážně a bez hlubších představ o společném soužití mezi mužem a ženou. Hlavní cílem manželství by mělo být založení rodiny. Partneri se však vzájemně odcizují, žijí si své vlastní životy. Možná právě proto již po řadu desetiletí dochází k poklesu oblíbenosti manželství, počtu uzavřených sňatků, ke stoupajícímu počtu rozvodů a existenci volných párů. Ve stále větší míře se od manželství upouští. Mladí lidé, stojící před rozhodnutím uzavřít manželství, by si měli uvědomit, že tento institut je upraven, řízen a především chráněn pravidly, která jsou upravena v zákoně o rodině.

Zákon o rodině mimo jiné upravuje poměry nezletilého dítěte na dobu po rozvodu a specifikuje kritéria rozhodná pro stanovení rozsahu a výše výživného. Můj názor je, že způsob stanovení rozsahu a výše výživného tak, jak je uvedeno v zákoně o rodině, je i přes svoji složitost a značné množství kritérií, které soud musí na straně dítěte i povinného rodiče posuzovat, objektivní, v podstatě přesný a v současné době jediný použitelný způsob. Je zde však určitá nejednotnost při určení výše výživného při existenci stejných podmínek. Zde sehrává roli lidský faktor v osobě rozhodujících soudců. Tento určitý nesoulad v rozhodování byl v popředí zájmů skupiny poslanců, kteří přišli s návrhy zákonů tuto situaci řešící. Jednalo se především o návrh „zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o výživném)“, který byl předložen v poslanecké sněmovně v květnu 2009. Tento navržený zákon měl řešit tzv. minimální výživné a pomocí orientačních tabulek sjednotit rozhodování soudů o rozsahu a výši výživného. Přestože tento návrh byl poslaneckou sněmovnou zamítnut, jsem přesvědčen, že tuto situaci je nutné řešit. Za správné považuji vytvoření orientačních tabulek, které mnohou být určitým návodem pro rozhodování soudů. Podstatné pro určení rozsahu a výše výživného je, dle mého názoru, postup dle kritérií uvedených v zákoně o rodině. Velice vhodným řešením pro urychlení rozhodování o výživném a jeho výši by bylo vytvoření zákonné úpravy, která by umožnila, v případě dohody rodičů dítěte, rozhodnout o výživném orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

V přímé souvislosti se zvyšujícím se počtem rozvodů a úprav poměrů nezletilých dětí stoupá i počet dětí, kterým povinným není výživné hrazeno. Stále více dětí se ocitá v situaci, kdy může být vlivem neplacení výživného ohrožen jejich vývoj a nejsou naplňovány jejich oprávněné potřeby. Jeví se jako správné a rozumné, že v této situaci se uplatní sociální funkce státu a ten se stane určitým garantem toho, že především nezletilé dítě dostane to, co mu náleží. Sociální systém České republiky se opírá o dva zákony řešící pomoc sociálně potřebným osobám a pomoc osobám s nedostatečnými příjmy. Jedná se o zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Ani jeden ze zákonů neřeší situaci neplacení výživného. Opět se zde objevují snahy skupin poslanců o řešení této problematiky. Poprvé to bylo již v roce 2001 a v dalších letech, ale přes veškeré pokusy byl návrh zákona o náhradním výživném definitivně zamítnut poslaneckou sněmovnou v roce 2007. Jsem přesvědčen, že problematiku neplacení výživného bude nutné řešit prostřednictvím posílení role státu v sociální oblasti. Je otázkou, bude-li nutné tzv. „zálohování výživného státem“ řešit prostřednictvím nové legislativy nebo postačí náhradní výživné poskytovat prostřednictvím současného sociálního systému po jeho náležité novelizaci. Domnívám se, že vhodnější by byl fungující a správně postavený zákon o náhradním výživném, který by dítěti garantoval dostatečné prostředky na jeho výchovu, výživu, všestranný vývoj. Tento zákon ve své koncepci musí řešit to, jak bude vyplacené náhradní výživné vymáháno po povinném zpět.

Musí existovat efektivně fungující instituty, kterými se lze domoci práva z výživného. Takovým systémem jsou exekuce a výkon rozhodnutí. Dle mého mínění především ve vztahu k výživnému a v souvislosti s výkonem rozhodnutí srážkami ze mzdy existují přesná a jasná pravidla, která umožňují jejich efektivní fungování. Samozřejmě že nastanou situace, kdy i tento nástroj nebude u některých případů možné uplatnit. Bylo by i v zájmu samotného státu, aby systém exekucí a výkonů rozhodnutí byl náležitě uplatňován a fungoval směrem k oprávněným osobám.

Zákonný zástupce nezletilého dítěte, případně již zletilé dítě a další osoby, může situaci neplacení výživného řešit podáním trestního oznámení pro podezření z přečinu zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku. Považuji tento nástroj státního donucení za jeden z možných způsobů, jak povinného donutit plnit si stanovenou vyživovací povinnost. Trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 213 TZ byl upraven v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Od 1. 1. 1962, kdy nabyl účinnosti, nedošlo u jeho právní úpravy k žádné novelizaci. Na měnící se společenské poměry, zvyšující se počty rozvedených

manželství a řízení o úpravě poměrů dětí a podstatně stoupající počet trestných činů tato původní právní úprava již nestačila. Od 1. 1. 2010 však nabyt účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V něm došlo k podstatným změnám trestného činu zanedbání povinné výživy, nově přečinu dle ustanovení § 196. Jsem přesvědčen, že tyto změny, které spočívají ve zpřísnění trestní sazby v prvním i druhém odstavci, výslovné stanovení doby neplacení výživného a v zavedení postihu za opakované páčání tohoto přečinu společně se zvýšenou trestní sazbou ve třetím odstavci, pomohou snížit počet páčání těchto přečinů zanedbání povinné výživy.

Použitá literatura

Knihy a časopisy

1. NOVÁ, H.: Vyživovací povinnost : Praktická příručka s judikaturou a vzory. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. 226 s. ISBN 80- 85647-84-2
2. HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J.: Zákon o rodině : komentář a předpisy související. 8. aktualiz. vyd. Praha : Linde, Praha a.s. 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6
3. JAKUBKA, J.: Zákoník práce. 5. aktualiz. vyd. Olomouc : Anag, 2009. 143 s. ISBN 978-80-7263-491-0
4. ŠVARC, Z., et al.: Základy soukromého práva. 1. vyd. Praha : Prospektrum, 1998. 513 s. ISBN 80-7175-061-1
5. GROSSOVÁ, M.: Exekuce v současné právní prax.3. aktualiz. Vyd. Praha: Linde Praha a.s. 1997, 414 s. ISBN 80-7201-214-2
6. KURKA, V., DRÁPAL L.: Výkon rozhodnutí v soudní m řízení. 1 vyd. Praha: Linde Praha a.s. 2004, 854 s. ISBN 80-7201-443-9
7. FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J.: Rozvody, rozchody a zánik partnerství. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 256 s. ISBN 978-80-7357-350-8
8. ŠÁMAL, O., PÁRY, F., RIZMAN, S.: Trestní zákon.Komentář. II díl. 6., doplněné a přepracované vydání.Praha: C.H. Beck, 2004, 1719 s., ISBN 80-7179-896-7
9. RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M.: Kurs občanského práva. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1999. 227 s. ISBN 80-7179782-2
10. ŘÍHA, M. Problémy a analýzy k trestnému činu zanedbání povinné výživy, Trestní právo, odborný časopis pro trestní právo a obory související, č. 6/2008, vyd. Praha: Novatrix s.r.o.,
11. SUCHOMEL, P., WALLEROVÁ, R. Loterie a alimenty. Kolik vytočíte?. Mladá Fronta Dnes. 12.3.2009, č. 2009, s. A3-A3

Elektronické zdroje

- ČTK. *České noviny.cz* [online]. 17.5.2009. Praha : 2009 , 17.5.2009 [cit.2009-10-18]. Dostupný z WWW: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cssd-navrhuje-minimalni-povinne-vyzivne/377351>. ISSN 1213-5003
- Stanovisko vlády k návrhu zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o výživném). *Sněmovní tisk č.849* [online]. 2009[cit.2009-1018]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/archiv2/cdrom/2006ps/eknih/2006ps/tisky/t084901.pdf>
- INTERNETOVÁ AGENTURA FG FORREST, A. S. *Www.hrad.cz* [online]. 8.6.2006. 2009. Dostupný z WWW: <http://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/archiv/3612.shtml>

- Odbor 21. *Sociálně-právní ochrana dětí – obecný úvod* [online]. [2007] , 14.7.2009. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/7242>
- *Www.juristic.cz* [online]. 1999 [cit. 2009-10-16]. Dostupný z WWW: <http://rodina.juristic.cz/61953/clanek/rodina2>. ISSN 1802-789X
- *Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí* [online]. 2002-2009 [cit. 2009-10-17]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp>
- *Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí* [online]. 2002-2009 [cit. 2009-10-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5#zphn>>
- *Český statistický úřad* [online]. 2009, 20.11.2007 Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
- *Justice.cz* [online]. [2003] Dostupný z WWW: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>
- *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. 2009 [cit. 2009-10-20]. Dostupný z WWW: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyzivne/Informace_o_postupu_UMPOD_pro_opravnene.doc
- *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. 2009 [cit. 2009-10-20]. Dostupný z WWW: <http://www.umpod.cz/vyzivne-pravni-dokumenty>
- *Veřejný ochránce práv* [online]. 2009 [cit. 2009-11-20]. Dostupný z WWW: [http://www.ochrance.cz/data/attach/doc1236_Vym%C3%A1h%C3%A1n%C3%AD%20v%C3%BD%C5%BEivn%C3%A9ho.ppt#257,2,Snímek 1](http://www.ochrance.cz/data/attach/doc1236_Vym%C3%A1h%C3%A1n%C3%AD%20v%C3%BD%C5%BEivn%C3%A9ho.ppt#257,2,Snímek%201)
- *Lidovky.cz* [online]. 2009 Dostupný z WWW: <http://www.lidovky.cz/vyzivne-by-mely-urcovat-tabulky-pozaduje-ministryne-kovarova-pvd>
- ČTK. *České noviny.cz* [online]. 3.12.2009. Praha : 2009 Dostupný z WWW <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/kovarova-chce-orientacni-tabulky-pro-urceni-vyzivneho/410475>

Použité právní předpisy

1. z. č. 4/1931 Sb. z.a.n. ze dne 16. prosince 1930
2. z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
3. z. č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
4. z. č. 94/ 1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
5. z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
6. z.č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
7. z.č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
8. z.č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů

Ostatní

1. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 964, o náhradním výživném a změně souvisejících předpisů, 4. a 5. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
2. 33/1959 Sb. VYHLÁŠKA ministra zahraničních věcí ze dne 5. května 1959 o Úmluvě o vymáhání výživného v cizině

Použité zkratky

- TZ: z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- TŘ: z. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- ZOR: z. č. 94/ 1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- OSŘ: z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- SPO: sociálně-právní ochrana